

ŽENSKI SVET

LETNIK V.

SEPTEMBER 1927.

ŠTEVILKA 9.

VSEBINA 9. ŠTEVILKE: XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

OBRAZI IN DUŠE. XLII. — ELIŠKA KRASNOHORSKÁ. — (Marija Omeljčenkova.)	Stran 257
MOJA LJUBAV. — Pesem. — (Jela Spiridonović-Savić.)	" 259
JUNAKINJA ZVESTOBE. — Nadaljevanje. — (Lea Falurjeva.)	" 260
MLADI UMETNICI. — Pesem. — (Vida Jerajeva.) · Svoji hčerki.	" 266
ŽIVLJENJE. — Pesem. — (Anica.)	" 266
ESFIRA. — Nadaljevanje. — (Angelo Cerkvencik.)	" 267
SLOVANSKE UMETNICE: REZIKA THALERJEVA. — (Fr. Govékar)	" 272
NOČNA PESEM. — (Batagelj.)	" 274
SLAVOSPEV MOJEMU PEGAZU. — Pesem. — (Vida Jerajeva.)	" 275
ŽENSTVO IN ALKOHOL. — (Marica Bartolova.)	" 275
VEČNO IZPRAŠEVANJE. — (Pavla Hočevarjeva.)	" 279
IZVESTJA: Po ženskem svetu. — Maternstvo. — Kuhinja. — Gospodinjstvo. — O lepem vedenju. — Književnost in umetnost.	Str. 284, 285, 286, 287, 288. — MODA.
UREDNIKA: PAVLA HOČEVARJEVA.	

„ŽENSKI SVET“

Izhaja vsak mesec. — Za JUGOSLAVIJO letna naročnina: Din. 64 (s krojno prilogo); polletna: Din. 32. — Naročila in naročnino je nasloviti

na upravo „Ženskega Sveta“, Ljubljana, Karlovska c. 20.

Uredništvo in uprava:

v Trstu, ul. Torre bianca 39/I

Pošne pošiljkatve nasloviti na: „Ženski Svet“, Trst (Trieste), posta centrale, Casella postale 384. - Izdaja Konsorcij „Ženski Svet“ v Trstu, za konsorcij odgovorna Milka Martelančeva.

Tiska Tiskarna „Edinost“ v Trstu, Via S. Francesco d' Assisi šte. 20.

E. PECENCO Stroji za šivanje, vezenje in pletenje, za dom in vsako obrtnijo. Potrebščine.
TRST, Via Muda vecchia 3 Napeljuje z motor. pogonom. Popravila.
741
 (za magelratom) Brezplačen pouk v vezanju

KNJIGARNA-PAPIRNICAKNJIGOVEZNICA

J. STOKA d. z o. z. - TRST
 VIA MILANO STEV. 37

Ima v zalogi na debelo in drobno vse pisarniške potrebščine za šole, občinske, župne in odvetniške urade, kakor tudi vsakovrstne slovenske knjige, muzikalije, molitvenike itd. — Izvršuje vsakovrstna knjigovezniška dela.

Izvršuje vsakovrstne pečate in tiskovine.

P. n. sodnim naznanja, da sprejema in izvršuje vezanje zemljejknjžnih in bančnih knjig tudi v uradniških prostorih v mestu in na deželi. — DELO SOLIDNO.

Obrazi in duše.

XLII.

Eliška Krasnohorská.

29. novembra 1926. je vsa Praga izšla njena pesniška zbirka «Iz mojega slavnostno spremila k pogrebu znamenito češko pisateljico, prvo feministko in, kar je glavno, ženo z vtise s potovanja po pražozdovih senajčistejšo dušo, Eliško Krasnohorsko. verne Češke, ob jezerih po obmejnih krajih mogočne Nemčije, kjer so Čehi v nevarnosti, da se izgube pod nemškim nasiljem. Črni oblaki, ki se zbirajo nad vrhovi in se približujejo vedno nižje, so preteča nevarnost z nemške strani, narod mora biti kakor stebel, da se je ubrani — to je vodilni motiv vsej zbirki. Kako krasno in resnično so opisane prašume, temna jezera, priprosti kraji s svojimi tipičnimi prebivalci, ki ti neomajno stojè na braniku svoje rodne besede in zemlje. To čuvstvo je tako naravno, tako čvrsto in odporno kakor korenine pradrevs, ki jih ni

mogoče izruvat; tako je neomajno kakor granitna skala, ki ji je temelj globoko, globoko, prav v nedrih zemlje. Ne strela ne burja, ki se zaletava z nemškega ozemlja, mu ne more do živega.

Ni čuda, da je bilo njeno srce tudi pri balkanskih narodih, trpečih pod Turki in dvigajočih se za svojo svobodo. «Kdo smel bi smelo pesem o vaših delih pevati, kdo krvave vaše lovorike v strune splelati.» — tako se začena zbornik njenih pesmi, posvečenih borbi za osvobojenje Balkana. V mogočnih, žarkih barvah in z navdušenjem slika Eliška junaško borbo slovanskih bratov: vsak mož se neustrašeno bori za svobodo svojega rodu: mati, žena, nevesta ne samo da ne plače nad padlim ljubljencem, nego proklinja onega, ki ostaja doma, boječ se turške kroglice. Plemenita duša slovanske žene se je razdvojila: ljubezen do vseh: do očeta, moža, naroda... Ali ljubezen do rodne zemlje, hrepenenje vsega rodu po svobodi je silnejše — in ona ne more ljubiti onega, ki bi se bal turške puške.

Sledile so nadaljne zbirke, kakor «Valovi v bistrini», «Na živi strani». V svojih stihih se je Eliška dotaknila vseh strani življenja. Najlepša čustva človeškega srca, najvišja stremljenja človeške duše se zrcale v njenih pesmih. Večno sama (omožena ni bila), večno bolna, — je pojmovala žensko ljubezen, kakor jo čutimo v njenem libretu Smetanove opere «Poljub», ki ji je med mnogimi drugimi najlepše uspel; materinsko čustvo pa nam slika v pesmih z motivi o vzgoji in samoizobrazbi mater; povsod nam predočuje čudežne podobe žen in mater. Mehka in izrazita ženska narava je bila vendar «trda in neizprosna» (kakor pravijo Čehi), kadar je šlo za narodnostna vprašanja.

Eliška Krasnohorská je bila med prvimi feministkami in na tisoče in tisoče žen ni zaman spremljalo njene krste, saj je ona omogočila češki ženi, da se je mogla v izobrazbi postaviti v skupno vrsto z moškim. V bivši Avstriji takrat še ni bilo srednjih šol za dekleta in Eliška je že kot mladenka občutila pomanjkanje resnih ženskih šol. Ona sama se je jako mnogo učila in je zastavila vse svoje sile, da bi se mogle njene mlajše češke sestre enakopravno uvrstiti tudi med univerzitetne slušatelje. Po njenem prizadevanju se je pred 37 leti ustanovila v Pragi «Minerva», prva ženska srednja šola z načrtom klasičnih moških gimnazij. Mnogo odličnih žen, kulturnih in narodnih delavk, je izšlo iz tega zavoda, ki se je sedaj prekrstil v «Realno gimnazijo Eliške Krasnohorske».

Seveda nima vsaka žena po svojem duševnem razvoju in gmojnem položaju potrebnih pogojev za višje izobraževanje in Eliška Krasnohorská je skupno s Karolino Světlo ustanovila društvi «Zaščita ženskih koristi» in «Proizvajalno udruženje», ki obstojata še danes. Ustanovila je različne rokodelske tečaje in obrtno šolo, kjer so se dekleta učila raznih obrtnih strok in umnega gospodinjstva. Danes imajo te ustanove že svoje

lastne domove - dvorce, kjer je nameščena obrtno - gospodinjska šola, posredovalnica za službe, penzionat za ženske, za učenke, prodajalna za ženske izdelke (perilo, obleke itd.), kjer morejo ženske zbirati in prodajati svoja dela. Vse to so večni spomeniki, katere si je postavila Eliška Krasnohorská.

Narod je ocenil in počastil svojo veliko ženo: Karlova univerza ji je podelila «Honoris causae», stopnjo doktorata iz filozofije, Znanstvena akademija pa jo je imenovala za svojo častno članico. Njeno truplo počiva v Panteonu Narodnega muzeja; na zadnji poti so jo spremili zastopniki stoternih društev in odposlanci gospodarskih in naučnih združenj, književniki in umetniki — v prvi vrsti pa žene vseh starosti in vseh socialnih slojev. Ob njenem grobu so stali tudi zastopniki drugih slovanskih plemen, saj Krasnohorská ni samo pisala o vseh bratskih narodih, nego je poznala vse slovanske jezike, kar so tudi omenjali govorniki.

Eliške Kranohorske ni več, spomin na njo ne bo večno živel samo med Čehi, nego bo ohranjen pri vseh slovanskih plemenih.

Prof. Marija Omeljčenkova.

Moja ljubav. (Jela Spiridonović-Savič.)

Ljubav mi pripada vama, o neznani,
svirepa života izgnanci, sužni.
Moja ljubav leti na krilima vetra
vama, što ste večno, neizbeglo tužni.

O vi, stare, suhe nesrečne devojke,
vi bolni mladići, plašivi i bleđi,
deco bez matera, vstreptala lika,
moja ljubav vama na zracima gredi.

Grešnice bačene na pod od ulica,
kao cvet skrhani na blatnjavu stazu.
Napušteni, Bedni, moja Ljubav leti
vama u sijajnome, sunčevome mlazu.

Pa kad u samoći osetite nekad
u predelu sivom sumorne vam duše
jedan zračak sunca, svetlo i toplinu,
ošetite da vas jadi manje guše,

znajte to je došla vama ljubav moja,
o — vi, što vam život ko mačeha daje,
vi, koji ste tako slični srcu mome,
srcu mome, koga niko ne poznaje!

Junakinja zvestobe. (Lea Faturjeva.)

Povest iz turških časov.

(Nadaljevanje.)

9. Zasužnjena.

ranjski žganci! Soliman in Selim, oba sta za menojo! «Tako je klical in skakal Tomaž. «Nehaj!» ga je posvarila gospodinja, ki je pritekla z mastno kokošjo v roki. Lihard je vzdihnil: «O kraljevič Marko! Kaj bo z večerjo?»

«Pekla bom v gradu.»

«Ne umaknem se, dokler je še kaj vina,» je trdil Lihard in se vrnil k ročki na mizi. «Prav imaš,» mu je sledil Tomaž, «Turek je še daleč in mi bi se še lahko poveselili.»

Lihard je segel v hlače po pilo in začel brusiti svojo sulico, počč z nizkim glasom:

«Turek ima široke hlače, dolge dolge pa mustače,
bo mi skozi vrat pogledal, kdo ve, kaj mi bo povedal.»

«Prijetna in lepa pesemca,» je hvalil Tomaž in začel spremljati. Potem sta zapela:

«Sinoči je ropal Turek po naši vasi,
odpeljal mi je ženo in otroke.»

Žalostni napev se je zli v glasove, ki so tožili naokrog, v žvižge pastirjev, v klice mater, ki so zbirale svoje otroke. Soliman je besnel. Tulil je, zagrabil z zobmi zdaj Tomaževe hlače, zdaj Srebrnino krilo in tekal od mize do dvoriščnih vrat. Kazal je z glavo in repom: «Ven! Ven!» in ded se je začudil:

«Kakor da bi res še vedel, da bežimo, kadar gmrada gori.»

Tomaž je tolažil psa: «Je še časa, Soliman! Le leži v kot, Turek je še v Bosni!»

«Zdaj pa vidiš, kar sem ti pravil,» je tožil Soliman grahami. «Popolnoma so ponoreli. Mlada dva stojita in se gledata, gospodinja gleda mlada dva, gleda ju ded, mož s sulico in mož s plečatom sta jih začarala.»

«Praviš, da naj bežijo,» je stokala grahami, «kaj pa naše piške?»

«Prišla bo lisica, prišel bo dihur.»

«Kam naj skrijem ubogi drobiž,» je trepetala koklja. Tačas je nehal Lihard piliti in je otipal s palcem suličino ostrino: «Turške kosti so trde.»

«Moje so pa že krhke,» je pripomnil ded, moram jih spraviti na varno, škatljo vzamem s seboj.»

Senca smeha je švignila po gospodinjinem licu, Tomaž je vprašal: «Ded, ali prenašate še škatljo?»

Ded ni odgovoril. Izginil je v hiši. Noben človek ne ve, kaj je v tisti škatlji, pa boste videli, kako bo tekel stari ded z njo. Slišite, kako žvižga

Lojzek? Zivina ne mara dirjati raz paše, ko je prišla komaj tja. Soliman! hiti k Lojzku! Matija! Kaj stojiš in gledaš? Ženo boš lahko še gledal, vola in konja pa ne. Poglejte! Pes in gospodar, oba sta enako zanikrna. Pa že prihaja oče, dal vama bo!»

Iz vrat, ki so izpuštile prej Tomaža na veselo svidenje, so se zdaj zgrnili Gabrčani, ki so hiteli od tlake, da si rešijo živino v gozd in otroke v grad. In da zakoplje in odnese vsak, kolikor more, da mu ne počge in ne poropa Turek vsega. Ženske so klicale domače farne patrone in druge svetnike na pomoč, moški so preklinjali cesarja, glavarja in plemstvo in izročali vso gospodo sploh zlomku, ko ne morejo toliko ustaviti Turka, da bi saj kako leto živeli brez strahu pred njim. Robantili so tudi Kumpčevi, gospodar in trije bratje, vzdihovala je teta in jokala se je najmlajša.

Pod kolono je zadel oče na sina in vzrojl: «V grad sem slišal Lojzkovo žvižganje, ti pa stojiš tu? In zanikrni pes se plazi okoli mize. Poznaš palico, Soliman?»

Matija in pes sta izginita v smeri pašnika. «In ti?» je pogledal oče bolj blago Srebrno in očital z bolj umerjenim glasom: «Bi vsaj skrbela, da spraviš svojo obleko, platno in zlatnino. Saj se ni treba ustrašiti, treba je rešiti, kar se da. Oh... koga imaš tukaj, Tomaž? Vojaka? Prav! Nas bo vsaj kaj več za brambo. Samo škoda za lep večer, ki bi ga imeli nocoj.»

«Toliko tega bi vam bil povedal. Kako je na Srbskem, kako je na Turškem. Zapel bi vam o Milošu Obiliču in o kosovski devojkici, o cariki, ki je tkala mrtvaški prt...»

«Pa na gradu, Tomaž, saj je mogoče, da vraga sploh sem ne bo. Zdaj pa kopat in spravljat. Ženske pa pripravite brašno za v gozd in v grad. Ženske vse v grad, dva strica v gozd.»

Domači so se zasukali, vojak in godec sta ostala pri mizi. Kopanje njima ni dišalo, vendar ju je bilo sram, da bi se ne udeležila dela. Tomaž je ogledoval svoje gosli, kakor da jemlje slovo od njih. «Dobro je, da nikdo ne ve, kar veste ve,» je rekel sam zase. Lihard je naslonil svojo sulico ob drevo in se zasmel. «Oh Tomaž! Ženska je vrag, vse hudo pride po njej. Kaj mi je bilo treba prenašati pozdrave? Zdaj nas je zmešal vse ta pozdrav. To sem vedel. In vendar, rečem ti, ni mi žal, da sem jo videl, lepoto lepoto. Ta je po pesmi:

«Bela golobica imena sladkega, zvezda in danica, solnce mojega srca.»

«Glej Liharda! Ali poje vino iz tebe ali mi boš ves posel prevzel? Samo prehrapav je tvoj glas, bratec. Pojdiva raje kopat.»

Kopali so za hišo.

Nista se lotila rada motike, toda bilo ju je sram, da bi stala praznih rok. Smejala sta se strica dedu, ki je ugibal, ali naj zakoplje škatljo, ki jo je držal pod ramo trdno zavito in povezano, ali naj jo vzame s seboj.

«Zavil jo je pred petdesetimi leit,» je pomežiknil Tomaž Linhardu, «in sam ne ve, kaj je v njej.»

«Vsak človek ima svoj križ,» je menil Lihard in zasajal motiko v prst. Kmalu se je naslonil na njo in se nasmejal. Ko so ga vsi pogledali, jim je pojasnil:

«Moram se smejati,» je rekel, «kadar se spomnim šale gospoda Budačkega. Naj govori Manda; kaj razume ženska o vojaški šali! Ti vendar veš, Tomaž?»

Lihard je ponovil, kar je pravil pred Mohorjevo hišo, in dostavil: «Pre-smušen je bil Turkov obraz.» In nakrat, med smehom se je zgrozil:

«Mora pa le biti strašno, Tomaž... Zdaj si še cel — zdaj ti tiči glava na kolu... Nevernik te zasmehuje... Ujede te obletavajo... Ne upajo se še v oči, dokler treplješ še z rokami...»

«Kak vražji pogovor je to?» je vrgel gospodan lopato od sebe. «Mar nam hočeš natvesti, da živi še glava, ko je že odsekana?»

Možem so se izbulile oči od groze. Tomaž je kimal pritrdjevalje vojakovim besedam, ko je izvajal le-ta:

«Seveda je živa. Zakaj jo pa zasmehujejo? In zbadajo in mučijo? Videl sem dosti tega.»

«Če odsekaš raci ali puri glavo, se premetava še truplo in glava obrača oči in zapira kljun — tako tudi pri človeku. So pač možgani celi,»*) je pojasnil Tomaž.

«Kaj pravi?» je vprašal ded. Poskočil je in zastokal: «Vseh štirinajst svetih pomočnikov! Varuj nas tako strašne smrti! O sveti Juri, ki si zatrl peklenškega zmaja — reši nas obglavljene smrti! Bežimo, vam pravim — bežimo! Srebrna, kje je naša Srebrna?»

Vsi so pogledali mater. Otresla se je: «Kaj vem: Drugače je bila prva — nemara se oblači svatovsko obleko in se umiva in koplje po njeni neumni navadi.»

Z rezko besedo je odkazala vsakemu svojo košaro, brento. Za v gozdu tudi soli za živino. Saj se ne ve, koliko časa bo šaril nevernik tod. Treba je počakati zanesljivih vesti, da je zapustil deželo, sicer se vrne in zajame kmete na polju, trgovce na poti. To bo pisana družba v gradu. Tovorniki, trgovci, potujoča gospoda, tlačani, vse se bo zgrnilo v grad. Zato se lišpa Srebrna...

Moški so zasuli jamo in nametali gnoja vanjo. Gospodinja je zagnala piške v grmovje za hlevom in jim natrosila zobanja. Poklenila je omare in zapahnila vrata v hlevih in sobah. Potem je zaklicala:

«Gremo, Srebrna!»

*) Ob času francoske revolucije so trdili, da nastopi po seku z giljotino takojšnja smrt. Poizkusi, ki so jih naredili Albini, Fontanebleu in drugi, ter izpovedi rabljev pričajo, da ima glava še življenje v sebi.

«Le» je odgovoril od zgoraj glas, ki je donel, kakor če se človek prebudi iz težkih sanj. «Pridem za vami!»

«Ali res noriš?» se je razjezila gospodinja. «Strica čakata, da zapah-neta za nami vrata na dvorišču.»

«Že prav. Le pojte! Grem k Matiji v gozd.»

«Pojdimo!» je ukazal gospodar, «bo že pritekla za nami.»

Ko so prišli pod kolono, so slišali Matijev glas: «Kje je Srebrna?»

Ves zasopel je priletel, kakor da je tekel dolgo pot. «In živina?» ga je ustavil ostro oče.

«Je že v naši jasi in črednik Primož je tam. Tudi Soliman.»

«Le hitro! Pridita v grad ali bežita v gozd.»

«No Tomaž in Lihard — kaj ne gresta?» se je zavzela gospodinja. Go-dec se je izgovarjal:

«Ne zamerite, mati, pojdeva z mladima.»

«Z mlado, misliš Tomaž», ga je vsekala užaljena gospodinja in tožila možu naprej grede: «To je zahvala. Kdo ga je pital po cele mesece, da je imel deseti brat pravi dom pri nas? Mladi ali stari? Naš lepi dom — kak-šen bo, kadar pridemo nazaj?»

«Lani sploh niso prišli do nas, mogoče da tudi letos ne pridejo, izpod gradu se jim vselej mudi.»

Glasovi so se pogubili v reber pod obrambni grajski zid.

Tačas je planil Matija po stopnicah v govnico, odloputnil vrata in zastal:

Srebrna je sedela na robu svoje odprte skrinje, imela pismo v roki in se je jokala. Ko je bila prišla, da spravi, kar je treba skriti in odnesti, se ni mogla premagati, da ne bi bila porabila trenutka, v katerem je ne opazuje nikdo, in je segla po debelem in zmečkanem listu, kjer so stale črke vsak sebi, napisane od roke, bolj vajene meča, roke človeka, ki je bil ranjen na smrt. Očitki in zagotovila so bili v pismu, obroček, svetel in tenak, z rdečim srcem, je zdrknil iz pisma na prst. «Vzemí ga,» je pisal Lambergar «v spo-min na viteza, ki je ostal zvest svoji prisegi. Nosi ga — tvoj mož tlačan, ki si bo pač kmalu kupil posestvo in plemstvo, ti ne bo branil, da se ne spo-minjaš mrtvega. Ko bi bilo tebi kdaj kaj zame, bi ne bila poslušala mojega strica in se ne plašila moje matere. Gozd okoli Snežnika je velik in lahko bi si bila ustvarila v njem dom...»

In ravno v te očitke prileti Matija, gleda, se čudi — pogled se mu zmrači — ustnice tresejo... Srebrna skriva list pod obleko v skrinji in za-grabi ogrinjalko iz rjavega sukna in pečo ter podaja Matiji majhno srebrno skrinjico, govoreč:

«Čakal sem, da grem s teboj v gozd.»

Ali pistan se je zasvetil in Matijeve oči so počrnele: Mahoma mu je postala jasna uganka njenega današnjega obnašanja in marsičesa iz pre-

teklih dni. Lamberg, ki je umrl, je oni, ki jo je hotel poročiti — pismo in prstan od njega — in vojak, ki je prišel od granice, je prinesel pismo in prstan. V boleznem razočaranju je zakričal:

«Za Lambergarjem jočeš! Njega si rada imela in mene si vzela za silo.»

Da bi se mu privila zdaj Srebrna, mu povedala, bi ž njo jokala Matijeva mehka duša po ubogem vitezu. Užaljen ponos je branil Srebrni, da odgovori. Kaj si domišljuje kmet tlačan, da bo delal tako ž njo, ki bi klečali vitezi pred njo? In kako je podoben danes svoji materi — do zopernosti podoben. Oh! Odslej bo opazoval tudi on vsak njen korak, vsako njeno besedo bo pretehtal. Nobena turška sužnost ne more biti hujša od te... Ne, ne gre v grad, da bi jo zasledovali in sumničili. Gori bo polno tujcev in govornila bi ž njimi, ker pridobi ženska v pogovoru z možmi — oni pa bi samo sumili in sumili...

Zamišljena v svoje grenke občutke nista zapazila nemira na dvorišču, nista slišala razburjenih glasov. Pa je priropotala po stopnicah in butnilo v gornico. Zasopla, rdeča kakor škrlat, kite po prsih, je stala tu Jerneja in neupogljiva volja ji je sijala iz oči. Z odločno roko je prišla Matijo, z glasom, ki ni vprašal za ugovor, je bruhala:

«Reši se, Matija! Filip mi je dal znamenje, da so že blizu. Čakala sem, da bi vedela, da si ti na varnem. Če hoče Srebrna čakati Turke, naj čaka, ti moraš v grad.»

«Pravi, da gre v gozd,» je jecal presenečeni Matija, ki mu je v tem hipu vidno dobro dela Jernejina skrb zanj.

«Pusti jo, če noče v grad — svoje muhe ima.» Nikdar ni mogel Matija pozneje doumeti, kako da je pustil Serbrno in šel z Jernejo. Njena volja je vplivala tako močno nanj, da ji je sledil in tekkel ž njo iz dvorišča, ne da bi pojasnil kaj Tomažu in Lihardu, ki sta strmela za njim.

Srebrna se je zavedla, kaj se je zgodilo, z okna je klicala za Jernejo:

«Ne boš ga imela, Jerneja, tudi če bi me vzeli Turki — prišla bom nazaj — ne boj se!»

«Ne grem v grad! Če hočeta, pojdita za njima, jaz grem raje v gozd.»

V odgovor sta skočila Tomaž in Lihard h koloni in sta zaprla in zavorala vrata z močnim zapahom.

Tačas je prišla Srebrna na dvorišče, ogrnjena in glavo pokrito, skrinjico s svojo zlatnino v roki. Lihard je klical: «Le hitro! Vidva bežita skozi vrata, jaz počakam in če je treba, zadržim Turke, dokler ne boste v hosti, potem pridem za vama.»

«Le pojdita oba naprej,» je rekla Srebrna trmasto, «jaz bom zakopala še svoje stvari, ne maram, da bi jih imela Jerneja. Turki bodo tako preteknili prej prve hiše.»

«Pusti zdaj štrene in če jih dobi sam vrag!» se je razjezil Tomaž, poleg sebe spravljaj še naju v nepotrebno nevarnost.»

Smuknila sta skozi ozka vratca. V zatišju grmovja lesk, mladega gabrovja, kopin in brinja je vodila steza v Gabrk, po ovinkih je šla po gošči, vidna samo tistemu, ki je vedel za njo.

«Hitro!» je silil Tomaž.» Pot ti je znana. Zakličem Liharda in prideva za teboj.»

Srebrna je morala paziti na vijuge v grmovju in dračju. Prepustila se je svojim mislim: Kako bo gledala zdaj Jerneja s prezirom nanjo? Kaj ni bilo, kakor da se je vzbudilo v Matiji davno čuvstvo za Jernejo? Kaj če mu je laskalo, samo da se je poročil z gosposko hčerjo — in Jernejo, Jernejo je imel vedno rad? Kaj naj mu reče, kadar ga zagleda? Ostala bo več dni v gozdu. Volkovi niso tako neusmiljeni kakor ljudje. Matija bo povedal materi o pismu in prstanu in mati jo bo zbadala.

Premišljevala je, kako naj bi bila naredila bolj prav, kje da je tičala njena krivda. In ni vedela ne nazaj in ne naprej — vkljub vsej modrosti in znanju.

Pa zakaj ni še onih dveh? Sunkoma se je ustavila in poslušala, Vse tiho. Umolknili so tudi ptički, le zajček ti zbeži pred nogami — znak nesreče. In zdaj! Kak glas je bil to? Vpitje. Razbijanje. Ah! Turki so pri koloni. Pa zakaj nista tukaj Lihard in Tomaž?

Stisnilo jo je pri srcu... Saj vendar ne bosta tako neumna, da bosta zadrževala Turka? O Bog — samo tega ne, da bi se zgodilo prijateljska kaj radi nje. Dovolj je, da je šel Lambergar radi nje med Turke.

Zamolcklo vpitje. Žvenket kakor orožje. Nazaj mova. Če sta v stiski radi nje, bo prosila Turke, ponudila jim bo svojo zlatnino v odkup.

Srebrna je hitela, kolikor je bilo mogoče po tesnem, bolj ko se je blizala domu, bolj je razločevala klince, Lihardove kletvice in Tomaževe zasmehljivke. Bijeta se... Onih glasov pa je toliko... Bijeta se radi nje... Da bi le še prišla pravočasno...

Pridihala je do vrat med hlevi — odpirala, se upirala vanje. Niso se premaknili. Spoznala je, da je zadelal Tomaž vrata v skrbni zanjo. Mogoče je mislil, da uteče preko strehe, a so ga prehiteli.

Zavila je skozi grmovje ob zidu. Slišala je krohotanje, neki glas, ki je poveljeval, potem je postalo tiho. Ko je prišla na odprto, je zagledala konje in Turke, ki so mandrali vrte ob cesti. Zavila je na dvorišče in objela z naglim pogledom, kar ji ni prišlo več nikdar iz spomina.

Dvorišče polno Turkov. Ležali so tudi po tleh, drugi so se sklanjali nad ležečimi in jim preiskovali rane, nekaj jih je razbijalo po hiši. Pa to je šlo mimo oči v krvavem oblaku — ali tam pri mizi — bdi Tomaž.... Ubogi deseti brat, večni popotnik! Bela obleka je krvava in raztrgana, roka drži še čekano, kri teče iz ran po životu, iz čela, iz ust.

«Tomaž! Ubogi Tomaž!»

Pokleknila je k njemu in mu privzdignila glavo. Odprl je oči in žalost je zatemnila njih zadnji pogled.

«Zakaj?» je hropel. «Usoda... Velika gospa... Priđeš nazaj.»

Tako je spoznal bridko v umiranju, da se ne moreš ustavljati namenjenim udarcem. Sam je bral nekoč v knjigi prihodnjosti, da bo Srebrna velika gospa.

Srebrna je umela bolečo zadnjo misel prijateljevo. Z vročimi solzami je orosila njegovo čelo in prekrizala mu je usta in oči z drhtečimi prsti:

«Bog te sprejmi, uboga žalostna duša...»

Neka roka se je dotaknila njenega hrbta. Pianila je po koncu, se vzravnala, pogledala po Turkih pred seboj in ostolbenela: Nad turškimi glavami je bila na visokem drogu glava... Razmršeni krvavi lasje so se oprijemali čela, brada je bila zvita, usta odprta. In oči, Lihardove oči so se zapirale in odpirale, očitale: Zakaj si se vrnila, zastonj sva se žrtvovala zate, in ti si se zastonj za naju.

(Dalje prih.)

Mladi umetnici. (Vida Jerajeva.)

Svoji hčerki.

Svet pijan je kokaina,
pleše tango, pleše šimi
ti pa sanjaš bele sanje,
deklica, kako bo ž njimi?

... Mucka prede ti v naročji,
zazveni tvoj smeh otroški...
O, da zate sem Sibila,
da sem zate duh proroški!

Pojdi mirno mimo vsega!
Če oči ti zastrmijo,
spomni se rodu in zemlje,
kjer Prešerni še živijo!

Življenje. (Anica)

Živim.
Zato bi hotela verjeti,
da je lepo živeti
in da so srečni vsi ljudje,
ki z nami živé —

Živim.
Zato se mi hoče
toliko moči,
da se lahko živi,
in da volja ne klone,
da misel ne vtone
v temne noči.

Živim.
Zato mi je drago življenje
moje in Tvoje
in vseh,
ki jim je solnce v očeh
in hrepenenje
in v duši bogato pričakovanje.

Saj to je življenje ljudi:
je večno iskanje
in večni cilji
in večne sanje..

Esfira. Povest o votlih očeh. — (Angelo Cerkvénik.)

(Najljubše.)

Zvečer je prišla mama k meni. Jokala je.

«Zakaj jočeš, mama?»

«Esfira, ti tega ne moreš razumeti, ti ne boš mogla tega nikdar doumeti. Slepa si in moja hči si! Če bi sama morala dati svoj vid, da bi ti izpregledala, bi niti kratek hip ne premišljevala, kaj mi je storiti! Dala bi svoj vid in bila bi srečna. Moj otrok si... Esfira, če sem jaz kriva, če sem, morebiti, jaz edina kriva, da si slepa...»

Beseda ji je zastala v grlu.

Čutila sem, da je uprla svoje oči vame, da mi je z nepopisno grozo v duši zrla v obraz, da bi videla v mojih očeh, kaj bom rekla o njeni krivdi.

Srce ji je nehalo biti, dih ji je postal.

Kaj naj rečem? Kako naj ji povem, kar mislim?

Molčala sem.

«Esfira, včasih mislim, da sem kriva, ker bi bila morala skoraj vedeti, da utegneš ob porodu oslepeti.»

«Ob porodu oslepeti?» sem ponovila in tiho sem se vprašala:

«Teda j sem, ko sem se rodila, videla... moj Bog... videla?»

«Da», je odgovorila mama «zdravnik mi je rekel: «Gonoreja je najstrašnejša bolezen, vsaj po mojem preudarku in po mojih izkustvih. Pravijo, da je to nenevarna bolezen, da je medicini igrača ozdraviti človeško telo te bolezni. Res je samo to: medicini je vse mogoče, toda samo mogoče... Jaz ne verujem, da se da v vsakem primeru ozdraviti gonoreični bolnik... še več, jaz bi kot zdravnik v nobenem primeru ne mogel trditi: pozitivno, absolutno pozitivno je, da si zdaj ozdravel. Kdo mi more jamčiti, da sem pokončal poslednjega gonokoka v bolniku, kdo mi more zagotoviti, da v kakšnem izmed milijonov in milijonov skritih koticov ne čepi mirno in potrpežljivo to strašno življenje: gonokok? Kdo mi more jamčiti, da sem v hiši, v kateri ni pet let nihče preganjal stenic, pokončal poslednjega krvo-sesa? Mogoče je vse... a samo mogoče!»»

Umolknila je, pričakovala je moje tolažilne besede, a beseda mi je ležala v srcu kakor težak mlinski kamen. In vendar ni bilo v mojem srcu niti sence jeze, niti slutnje očitka ali grde misli.

Tako razumljivo se mi je zdelo, da bi ne mogla materi odpuščati.

Materi odpuščati?

Mraz me je stresel ob tem pomisleku. Predno bi ji odpustila, bi ji morala biti sodnik, spovednik, kronik!

Zaman je čakala.

«Esfira, ali ne razumeš?»

«Vse razumem, ljubljena mama. Povej mi vse.»

«Po enem letu zdravljenja mi je zdravnik rekel, da je storil vse, kar je mogoče sodobni medicinski znanosti storiti. Če mi bo usoda mila in mi bo podarila dete — čeprav so mi gonokoki pet let pokončavali telo — tedaj mi je rekel, ga moram ob porodni uri poklicati.. Nisem ga poklicala; grešila sem drugič, težko sem grešila.»

Nekoliko trenutkov je molčala. Zazdelo se mi je, da slišim pritajeno ihtenje.

«Nadaljuj, mama!»

«Prestrašno sem trpela», je nadaljevala, «tako trpela, da sem pozabila prav vse. Ne vem, kako si se rodila, ne kdaj si se rodila. Nezavestna sem bila, ko si prišla v življenje. Šele po dveh urah so me obudili k zavesti... Tvoja usoda je bila tedaj že zapečatenata. Bila si strašno bolna na cčeh. Vse zdravljenje ni nič več pomagalo.

Pozneje sem vprašala zdravnika, če bi bil mogel odvrniti od tebe slepoto in ti rešiti vid, če bi ga bila takoj poklicala. Po kratkem premišljevanju mi je odgovoril:

«Gospa, vse je v božjih rokah. Ne trdim, da bi bil mogel deklici brezpogojno ohraniti vid, vendar pa menim, da je medicini mogoče ob pravem času marsikaj rešiti. Potolažite se, gospa, absolutno pozitivno... ne... ni...»

Tako mi je rekel, še danes slišim te besede. Zde se mi kakor strasna obsodba moje malomarnosti... O Esfira, a tako strašno sem trpela, da sem pozabila vse, prav vse.»

«Mama, moralo je tako biti.»

«Tudi nad tem spoznanjem jočem!»

Ure so tekale pozno v noč, mama pa me je držala v naročju in me božala.

«Umreti se tako bojim,» je nenadoma zašepetala.

Kako, da ji je kar tako nepričakovano šinila ta misel v glavo?

«Zakaj?» sem jo vprašala.

«Zavoljo tebe!»

Zopet sva umolknila.

Ura je popoldne že dvakrat odbila. V sobi je postajalo mrzlo, ogenj je že davno umrl. Le šepetanje najinih glasov se je plaho plazilo od stene do stene. Postajalo me je strah.

«Uboga Esfira, uboga moja deklica, kdo bo mislil nate, ko mene več ne bo? Ne, Esfira, ne, nikar se ne boj! Saj ne bom umrla, saj ne smem umreti! Vsaj tako dolgo ne, dokler ne boš ti umirala...»

In vendar bi že tako rada umrla. Utrujena sem. Preutrujena. Ne morem več. Vedno mislim le na svoj greh. Kako pošastno steza svoja dolga sesala, kako mi pije življenje, puščajoč mi uprav toliko zavesti še, da ostane za seme novi bolesi, vedno večji, vedno obsežnejši...

Rada bi spala, Esfira moja,
rada bi se vlegla za vekomaj!»

«Mama», sem ji dejala, «saj te imam tako zelo rada! Ali ne zadostuje, da te tako zelo ljubim? Ali ne umeš piti in izpiti do dna čaše, napolnjene s to ljubeznijo? Mama, le tvoja žalost mi kali občutje nepopisne sreče!»

«Dete moje, poskušala bom pregnati to žalost, tebi na ljubo!»
Poljubila me je ter odšla.

Sama sem ostala v brezkončni temi in z menoj materina misel:

«Kdo bo mislil nate, ko mene več ne bo?»

Ti, moj dragi, Ti boš mislil name!

K Tebi bom šla, tja doli na jug in včasih Te bom obiskala. Poiskala si bom v Tvojem vrtiču kotichek, kjer rastejo tiste bele breze, o katerih si mi marsikaterikrat pripovedoval. Bele breze! Kakšne neki so bele breze?

Včasih sem presedala ure in ure pod našimi v vrtu in sem prisluškovala njihovim pomenkom.

Tako tiho, tako čudovito opojno so šelestele. Videla sem jih...

Ker sem slepa, sem videla, da so povsem podobne meni.

Saj sem tudi jaz zase le brezoblična duša in Ti si prav takšen in in breza tudi..

Vas ločijo oblike. Jaz, ki mi je dano, da me poznam oblik, jaz vem, da smo vsi mi: bela breza, moj konjiček, Ti, moj prijatelj, in jaz, da smo vsi eno in isto.

Rihard, le pod brezami bi sedela in ne bi Te motila.

Le sem ter tja bi prišel k meni, Rihard, in bi mi rekel:

«Prijateljica moja, Esfira!»

Nasmehnila bi se tedaj in bila bi srečna.

Šele proti jutru sem zaspala.

21. decembra 1918.

Danes sem bila pri Markovu. Saj ga menda poznaš. Zdravnik je, moj znanec. Nimam ga rada, ker ne veruje, da živi v človeku duša, ker pravi, da živi le oblika, da je vse drugo neumnost.

Dal mi je častno besedo, da ne bo nikomur pripovedoval, o čem sva se pogovarjala.

(Veš, Markov je zaljubljen vame, mogoče le v moj denar; ustreže mi, če le more.)

«Fedor Nikolajevič,» sem mu rekla, «povejte mi, ali je gonoreja sramotna bolezen, recimo: greh?»

«Greh?»

Zasmejal se je.

«Gonokoki so tedaj grešniki... poslali jih bomo k spovedi...» je dejal.

«Zakaj se smejete?»

«Ali ste grešnica, ali je greh, vaš greh, če se vas loti španska. Veste, španska je zdaj takorekoč poslednja moda.»

«Ne norčujte se!»

«Gospodična Esfira, čemu ta smešna vprašanja?»

«Želim vedeti, ker se me stvar osebno tiče.»

«Da ni morebiti...»

«Kaj morebiti?»

«Vszeno je, čeprav ne povem.»

«Ne, ne, povejte!»

«Vaša mati je bila morebiti gonoreična...»

«O, tedaj je vendan res!»

Proti svoji volji sem ga vprašala.

«Povejte mi, prosim vas, kaj bi vi naredili, če bi bili krivi, da se vam je otrok rodil slep!»

«Kaj bi naredil? Težko vam morem resnico povedati. Teoretično bi lahko našel tisoč načinov rešitve. Resnico pa more dognati in dokazati zgolj praksa.»

«No, nekaj pa vendar lahko poveste: vsaj kaj in kako mislite o tej stvari!»

«Nič si ne mislim, na to možnost nisem še nikdar mislil, a če bi... ah, neumnost... pa naj bo! Jaz, vidite, bi takšnega otroka zastrupil.»

«Zastrupili bi ga, pravite, zastrupili?»

«Da, zakaj pa ne? To bi bilo pravično. Kako bi mogel dopustiti, da bi moj otrok po moji lastni krivdi trpel vse svoje življenje? Dokler nima nikakšne zavesti, sploh ni človek. Ne ve, kaj je življenje, smrti sploh zani. Pa, recimo, da so vse to le besede. Nepobitno ostane dejstvo, da bi smrt otroka, ki je slep po moji krivdi, vsaj deloma odtehtala mojo krivdo... Saj pokora — zavest, da sem umoril svojega lastnega otroka — bi delal le jaz...»

Najlepše bi, seveda, bilo,» sem mu rekla, «če bi takšen otrok kar sam hotel umreti.»

«Saj, saj! To bi bilo takorekoč pametno, ne najlepše. Žal, pa se takšni uvidevni otroci ne rode nikdar... Saj otrok še ni človek.»

Šla sem domov in sem premišljevala:

Če bi bil moj oče jetičen in bi mi vendar vdihnil življenje, ali bi bil manj kriv kot mati, ki mi je dala kri in meso in mi je, proti svoji volji, le posredno vzela vid?

Na milijone starišev rodi bolne, že ob rojstvu na berglje obsojene ne-bogljenčke. Na milijone otrok se rodi z okuženimi pljuči, na milijone se jih zaplodi že v maternici slepih, gluhih, mutastih, na mnogovrstne načine

pohabljenih, brez krvi... In kdo sme dvigniti kamen ter ga vreči na spočetnike novega življenja?

Na milijone roditeljev ubija svoj komaj sluteni zarod, da celò daljna pokoljenja, z alkoholom in neštetimi drugimistrupi!

Kdo si upa s prstom pokazati nanje: morilci?

Zakaj bi bila vprav moja mati zločinka?

Bolezen je prišla nadme in nadnjo!

Zvečer je prišla k meni iskat tolažbe. Nisem ji povedala, da sem bila pri zdravniku. Le svoje misli sem ji ponovila.

Dobro ji je delo.

«Mama», sem jo vprašala, «da sem tedaj umrla, ali bi ne bilo bolje zame?»

Nisem tako mislila, kakor sem vprašala... Hotela sem reči: «... za te?»

Mama je zaihtela.

«Vidim: tvoje besede o sreči so le besede. Bolje, Esfira, bolje bi bilo za te, pa tudi zame...»

V kaminu je goreče drvo zapiskalo, glasno zašumelo.

«Umira», mi je šinilo skozi možgane, umira in poje.»

Čutila sem njen pogled na svojih očeh.

«Kaj čakam, zakaj ji ne odgovorim?»

«Mama, saj sem vsa tvoja, mama, tisto vprašanje je bilo neumno!»

«Ni bilo neumno!»

Zopet sva umolknila. Zunaj pa je tulil veter. Veter je brez telesa, velika duša; burjo vidiš brez oči. Burjo ljubim.

Mama je odšla.

Markov je rekel, da bi zastrupil svojega otroka.

Da sem vsaj umrla! Mama bi ne bila tako zelo nesrečna.

Tako zelo tpi, da bi rada umrla, pa še umreti ne more... Rada bi umrla...

Kako ne, ko pa je tako smrtno žalostna? In ona misli, da ne vidim njenih oči.

Vidim, vidim...

V scru me objame mraz, žalosten, strašno bolan. In tedaj vidim prav natanko njene oči.

Kakor živa, vtelesena žalost se mi zdi mama, ki ji je slepa deklica večer sodnik, okruten sodnik, spominjajoč jo na greh in zločin. Ne morem se otresti strašnega, davečega me občutka, da hodi venomer po kolenih okrog mene in me prosi... prosi... odpuščanja, milosti... prosi in si ne more izprositi.

O, tudi meni bi bilo potrebno umreti.

Morebiti bi tedaj lahko umrla tudi mama.

Nocoj mi je nenavadno šinilo v možgane; morebiti se je tudi mama v najobupnejših trenutkih ukvarjala z mislijo o moji smrti, morebiti si je v najstrašnejših hipih obupa zaželela, da bi jaz čimprej umrla, čimpreje, čimpreje... Natanko vem tudi to, da se je te misli vselej pretrašila...

Trdno sem preverjena, da bi jo, vkljub vsem njenim skritim željam, potro do blaznosti, če bi ji njena Esfira danes ali jutri umrla.

A tudi blaznost bi bila še vedno milejša kazen nego to življenje.

Tako ne morem več živeti...

Včasih sem upala, da se boš vrnil, dragi...

Lahko noč, Rihard!

(Dalje prih.)

SLOVANSKE UMETNICE.

Rezika Thalerjeva.

Z igralskim poklicem je kakor s pesniškim: ali si od zibeli aiti pa ne boš nikoli. Vse, kar pridobiš samo z učenjem, vajo in rutino, nikoli ne ustvari iz tebe umetnika, nego le obrtnega posnemovalca pristne umetnosti. Treba pa je obojega: naravne nadarjenosti in učenja, ako hočeš v umetnosti postati velik.

Rezika Thalerjeva je naraven igralski talent. Rojeno v Ljubljani so roditelji namenili zasebni uradniški službi. Toda notranji klic jo je potegnil h gledališču. Jedva šestnajstletno dekle je stopila v dramatično šolo Avguste Danilove. Po treh

mesecih je nastopila kot igralska gojenka na predstavi v areni ljubljanskega Narodnega doma. In kritika je opazila takoj, da je Rezika rojena igralka. Zvedeli smo pa tudi, da ima lep glas in dober posluh, skratka da ima glasbeni čut. Kapelnik H. Benišek jo je pritegnil v gledališki zbor in obenem naj bi sodelovala pri dramskih predstavah. Za vse delo skupaj smo ji določili prvo »gažo« 16 kron na mesec!

Dne 1. oktobra 1905. l. je Rezika že nastopila v epizodni ulogici Anzengruberjevega igrokaza »Samski dvor«. Ustregla je na oči popolnoma, in s tem je bila na gledališče privezana. Tako je nekaj let delovala kot »deklíč za vse«: v zboru opere in operete ter v drámi.

Ker je imela v svojem nastopanju nekaj tipično zdravo simpatičnega, neprijetnega temperamentnega, smo ji dajali v drami predstavljati epizode mladih služkinj in sobaric. Zgodilo se ji je, da je v enem letu predstavljala 19 različnih sobaric in hišen! Škodovala ji niso, ker ž njimi se je otrsela vsakršne bojazni ter je kmalu nastopala mirno in samozavestno. Poskušali smo ž njo tudi v operi in opereti; zopet je pela čisto epizodne partije opernih hišen in sobaric ter zadovoljevala. Tvegali smo torej ž njo še več: v opereti Donna Juanitta je pela Petritto in ugajala; dali smo ji nato cigansko Minko v »Logarjevi Kristi«, in s svojim pristnim temperamentom je zmagača. Biti je znala iskreno čustvena, naravno humorna, imela je lep, zvonk glas ter se je znala pravilno in okusno oblačiti. Bila je prijetna, vedno simpatična pojava na odru, prinašajoča kipeče življenje v gestah, očeh in mimiki. Razvijala se je v zanimivo osebnost. Govorilo se je že o nji in kritiki je niso mogli več ignorirati.

Tedaj smo ji zaupali kadeta Marošija v Jesenskih manevrih, in vsa Ljubljana ji je ploskala. S tem je skočila v vrsto solistk in priznavali smo jo kot drugo subreto. Kot Martjé v Ločeni ženi je svojo popularnost stopnjevala, kot Juliette v Grofu Luksemburškem pa je tekmovala za prvenstvo z vsemi partnerji. Postali smo smeli ž njo in ji zaupali Jano v Ločeni ženi in Suzano, in Rezika je postala prva operetna subreta, vedno živ vračič, elegantna in simpatično poredna, hkratu pa resno ambiciozna in strogo avtokritična. Že dolgo se je posvečala sistematskemu učenju petja ter je posečala solovski pouk v Glasbeni Matici. Nikoli zadovoljna sama s seboj, se je učila peti neprestano ter mnogo čitala.

V sezoni 1912/13 je nastopala na odru prav takrat vzcvetlega tržaškega slovenskega gledališča. Bila je ondi prva pevka v operi in opereti. A želela si je obzorja in čim večjega repertoarja. Tako je odšla smelo v tujino. V sezoni 1913/14 je bila angaževana v Žalcu na Češkem ter je pela nemški v opereti in operi. Pela je Dorito v »Kuhreigen«, Nuri v »Tiefland«, Walküro v Wagnerjevi operi i. dr. ter je ogromno pridobila na rutini in okusu. Celo Neddo v Glumačih je že pela na popolno zadovoljstvo nemške zelo kritične puhlike. L. 1914/15 se je z ravnateljstvom ured preselila v tedaj nemške Liberce na Češkem ter še specializirala za 1. in 2. operetne subretne partije vseh takrat modnih dunajskih, francoskih, nemških in angleških operet. Pridobila si je že ugled, da je bila za sezono 1916/17 angaževana v Gradcu, ki je imel v Avstriji za Dunajem in Prago najboljše nemško gledališče. Zopet je nastopala v opernih in operetnih partijah in »Risa« Thaler je uživala uspeh za uspehom. Toda v zadnjem letu vojne so postale razmere tudi na nemških odrih neznosne, in Slovenki ni bilo več obstanka med fanatičnimi Vsenemci.

Vrnila se je torej v domovino in z močno svojo inicijativnostjo pospeševala naše napore, da se ustvari nanovo slovensko gledališče, ki sta ga bili pokopali politika in vojna. In brez pomišljanja, brez ozira na nižino gaže je vstopila prva

v novi ansambl opernih in operetnih solistov z žrtvami vsega naroda oživilenega Narodnega gledališča v Ljubljani. V jeseni l. 1918. je nastopila takoj v prvi opereti, Michujevi hčerki, kmašu nato pa v veliki naslovni partiji Massenetove opere *Manon*, v Massenetovi *Thaïs*, kot *Madam Butterfly*, *Nedda* in kot *Marta* v *Nižavi*. Te štiri, izvrstno podane partije so jo mahoma pomaknile v vrsto domačih primadon, kar je ostala doslej. Dvřakova opera *«Vrag in Katra»* je bila možna le z njo, ki odlično karakterizira in razpolaga z zmagovitim humorjem; v *«Notre Dame»* je kreirala *Esmeraldo*, v *«Mefistofelu»* *Heleno*, v *«Vaški šoli»* *Hrio*, v *«Plašču»* *Georgetto*, v *«Don Juanu»* *donno Elviro*, v *«Rusalki»* *Kneginjo*, v *«Cosi fan tutte»* *Fiordiligi* itd. Poleg teh, za Ljubljano premierskih partij je pela še dolgo vrsto repriznih: *Zofijo* v *«Wertherju»*, *Esmeraldo* in *Marinko* v *«Prodani nevesti»*, *Suzano* v *«Suzanini tajnosti»*, *Santuzzo* v *«Cavalleria rusticana»* i. dr.

Njen glasovni značaj je mladodramatski, a je vrlo usposobljen tudi za partije visokodramatske, kar je zlasti sijajno dokazala s svojo *Marto* v *«Nižavi»* in *Santuzzo*.

Preko dvajset let je *Rezika Thalerjeva* nastopala dan na dan; delala je kot igralka in pevka naravnost ogromno in ustvarjala velike in težke partije, ki so zahtevale napora duševnih in telesnih sil. Z občudovanja vredno energijo se je ob največjem samopožrtvovanju umetniškemu idealu dvignila z lastno marljivostjo in blestečo nadarjenostjo od bedne koristke do ugledne pevke. Kot tovarišica uživa v ansamblu posebno priljubljenost, ker kolegijskost in uslužnost, ki jo odlikujeta, sta pač v gledaliških krogih redki čednosti. *Rezika Thalerjeva* pa je prav izjemno dobra duša, ki je ugledila že marsikatero — gubo skrbi in žalosti...

Mnogo čisto samosvojega je v njenem značaju; zato ni šablonska ženska pojava. Življenje je spoznala z vsemi njegovimi bridkostmi, a ni omagala v svojem vzgonu; mnogo je potovala po svetu, občevala je in občuje z ljudmi slovesa in upliva, si ustvarila najlepši dom, a ostala je skromna in ljubezniva, čisto naša — pristna Slovenka iskreče se inteligence, vročega temperamenta, mehkočutne umetnice in blagega človeka tihih sanjarenj in nežnega hrepenenja.

V zgodovini našega gledališča ostane njeno ime zabeleženo med najbolj za-
služnimi in najbolj simpatičnimi. Fran Govékar.

Nočna pesem. (Batagelj.)

Slišiš, o žena, skoz tajnost noči

urenje, šumenje pojoče krvi? —

To je ljubezen, je pesem strasti...

V tvojem drhtečem telesu molči

on, ki ga v snu moja misel lovi,

on, ki ga ljubim, ko rojen še ni...

Zanj moja ljubezen, zanj moja strast,

radi njega imam nad tabo oblast,

radi njega, o žena, vre moja kri,

radi njega so vroči polnočni sni...

Slavospev mojemu Pegazu. (Vida Jerajeva.)

Oj tinta je črna in kritik je bled,
ker menda nad mano jezi se,
jaz vežem si v pesem girlando besed,
na svetu mi dobro godi se.

Kaj mar je komu, če moj Pegaz bezlja,
to zares je od sile!

Saj žlahini meščan vsak svoj avto ima
in drugi imajo kobile,

Kam Pegazek danes? Pod Šmarno goro,
na Orle, pod češnje cvetoče?

V Ljubljani zares že preveč je pusto,
naj v tinto pomaka, kdor hoče.

V Ljubljani so društva, shod narodnih dam,
svečani sprejemi, špalirji,
in bančni polomi, in kar jih poznam,
so kisli celo že bankrtji.

Iz krize ušel je le Pegazek moj,
ušel ž njim moj zlati humor je,
harmonika, pesem veselo zapoj,
in konec je žalostne storije.

Že v sanjah sediva pod Šmarno goro
obisti so najine zdrave,
in dokler za nama pogrebcev ne bo,
I ljubljani vesele pazdrave!

Krasno je v sanjah, naj nihče ta čas
nič žalega zdaj mi ne zine,
zamaknjen v nebesa je ves moj obraz,
jaz skujem iz zvezd še cekine.

Ženstvo in alkohol.*) (Marica Bartolova.)

udno je, da se naše ženstvo, ki se udeležuje raznih vprašanj in pokretov, zanima silno malo za alkoholno vprašanje, ko baš žena največ trpi radi uporabe in zlorabe alkohola. Trpe rodbine, ko pijančevanju udani rodbinski oče ugonablja sebe, ženo in otroke, katerim je čisto strah in trepet. Alkoholizirani moški so ponajveč krivi padca mnogokategerega dekleta in žene, alkoholizirani moški drve sami in tirajo ženstvo v spolne bolezni, na katerih trpi zdaj ves svet in od katerih prihaja na našo državo precejšen procent teh nesrečnic in nesrečnikov.

Brez alkohola bi ne imela javna in tajna prostitucija toliko netiva in bi se število nesrečnic prav gotovo zmanjšalo, ko bi se omejil alkohol, kakor to kaže statistika iz Amerike. Naše ženstvo je razpravljalo že mnogokrat, kako zajezi prostitucijo, a napram alkoholnemu vprašanju ostaja hladno, malomarno in skeptično, da si je znano, da je upropastilo največ deklet upravljanje in napajanje z alkoholom.

Morebiti ženstvo ne verjame v uspeh, ker ve, da se pijanec spreobrne, ko se v jamo zvrne; tudi vemo, da postane iz notoričnega pijanca redkokdaj trezen človek ali abstinent, radi tega posveča naš treznostni pokret največjo skrb in najintenzivnejše delo naši mladini in deci. Tu moramo poseči krepko

*) Po predavanju na letošnjem jugoslovenskem abstinentnem kongresu.

in se postaviti energično proti vsakomur, ki bi hote ali nehote oviral delo; kajti če je kje upravičena krilatica, da je mladina naša nada in naša bodočnost, je pač tu. Kdo pa je najprej poklican, kdo ima največ priložnosti in kdo najsvetejšo dolžnost delati nato, da dosežemo trezno mladež? To smo me matere, ki imamo deco v svoji neomejeni oblasti; deco, ki gleda na nas zaupno, veruje naši besedi kakor evangeliju in kateri se zdi vse lepo in dobro, kar vidi na nas. Posnema nas v vsem: v dobrem in slabem. Zato so resnične pesnikove besede:

Kakva bilka, cvijet taki, kakve majke, narod 'naki.

Ko se bo ženstvo res zavzelo za protialkoholni pokret, tedaj bo uspeh na vsi črti večji in vidnejši. Kdo ima n. pr. v Ameriki največ zaslug, da se je prepovedal alkohol? Žena! Žena Mary Huntova, profesorica kemije, je bila prva, ki je vpeljala v šolo propagando za abstinenco. Že l. 1885. je deset držav sprejelo njeno idejo. In prav radi tega, ker so bile Zedinjene države prve, ki so vpeljale v šolo protialkoholni pouk, imajo najtreznejši proletarijat na vsem svetu.

Na lanskem kongresu na Bledu se je ženstvo dotaknilo tudi alkoholnega vprašanja, a tako naglo in površno, da se je videlo, da ne prisoja alkoholnemu vprašanju one izredne važnosti, katero zasluži. In vendar bi bile uprav voditeljice kakršnegakoli ženskega pokreta v prvi vrsti poklicane, da prevzamejo pouk o alkoholnem vprašanju za dekleta in žene, ki zastupljajo sebe, svoj plod in svojo deco z alkoholom iz nevednosti, stare tradicije in grešne vere, da krepe sebe in svoje dete. Žene v porodniški postelji in pozneje kot dojilje svojih otrok mislijo, da dobe moč in obilo mleka, če pijejo vino in pivo. Dr. Hostić pa pravi: «Dandanes je dokazano z najmodernejšimi metodami za merjenje jako malih količin alkohola, da prehaja alkohol vedno skozi mlečno žlezo ter odhaja s posesanim mlekom v organizem dojenčkov, ki ga zastuplja.»

Prav tako zastupljajo matere svoje otroke pozneje, ko mislijo, da jih krepe, če jim dajejo piti vina. Kolikokrat sem slišala mnenje, da se mora otroku, ko dobiva zobke, dajati vino, da lažje prestane to težko fazo v svojem detinskem življenju! Ponekod pravijo, da mora mati celo krilo prodati, ako nima denarja, da bi kupila vina za otroka, ko mu rastejo zobki! Alkohol, podan otroku bodisi tudi v malih množinah, mu povzroča glavobol, zadržuje razvoj, moti spanje, vpliva kvarno na duševne sile in vzbuja prezgodnji spolni nagon.

Glede starišev je dokazano, da škoduje potemtakem tudi le enkratna pijanost in celo tudi že zmerno uživanje alkohola.

Forel, bivši profesor psihijatrije in ravnatelj norišnice v Zurichu, piše: da je alkohol vplival na zarodkastofočno že tedaj, ko so dajali živali na kg njene teže 0.1 cm³ alkohola.

Prav tako zastuplja blastoforično alkohol človeka. Otroci, spočeti od alkoholikov, so idijoti, epileptiki, rahitični, nerazviti.

Vpliv alkohola na potomstvo je bil znan že v starih časih, zato sta Platon in Lykurg prepovedala piti vino na večerih zakonske združitve. Bezzola pa dokazuje, da se spočne največ slaboumnih otrok ob času, ko svet najbolj pije. Trgatve in predpusti imajo največ teh otrok na vesti.

Erazmus Darwin je dokazal, da se podedujejo vse bolezni, ki jih proizvaja alkohol, do tretjega in četrtega rodu.

Sloveči otroški zdravnik dr. Demme je dobil pri desetih treznih rodbinah 82%, pri 10 pijanih pa le 17,5% normalnih otrok.

Tu se spominjam velike, lepe šolske sobe, kjer je bil prvi razred. V zadnji klopi je sedelo leto za letom nekaj otrok, ki so samo bulili vame ali pa nekaj čakali, dočim so drugi že čitali in pisali. Ti so dovršili že vse razede, ko so oni revčki še vedno sedeli v zadnji klopi v prvem razredu. Bila je to deca notoričnih pijancev.

Toda kdo se je tedaj brigal zato, kdo spregovoril besedico proti demonu alkoholu, da si se je bil v Ameriki že mnogo prej boj proti temu človeškemu zlu? Pač; omenjali so alkohol, ko so sodili zločinca, ter izrekli milejšo sodbo, ako je bil popolnoma pijan, ko je izvršil zločin.

Če mislim nazaj na čase, ko sem še sama hodila v šolo in potem, ko sem bila učiteljica, se spominjam slovenskih beril. V slovenskih čitankah je nebroj pesmi poveljevalo vince rujno, vince sladko, na vse možne načine. Ali smo res morali Slovenci izliti to svojo slabost in slabo lastnost tudi v pesmi? In jih ponatiskujejo v knjigah, namenjenih najnežnejši mladini? Ali ni škoda nadarjenih, pridnih in razumnih Slovencev, da še veljajo povsod za narod pijancev?

In kaj je sad tolikega pijančevanja? Raznovrstni zločini in — bolezni. Prof. Forel je sestavil statistiko, po kateri prihaja na 200 slučajev spolnih bolezni 75% okuženj pod vplivom alkohola v lahno napitem stanju.

Zapeljivci dajejo dekletom alkohola, da jih zapeljejo in pahnejo v prostitucijo, in nesrečnice potem popivajo navadno naprej, da pozabijo v omami svoj žalostni položaj.

Vseučilišni profesor dr. Metod Dolenc je dokazal s tremi tabelami, da se največ zločinov dogaja ob nedeljah, potem ob ponedeljkih in zatem ob sobotah, ko ljudje pijejo največ. Pristavlja tudi, da se dogaja dve tretjini vseh zločinov v gostilnah, kjer se vživa alkohol v tej ali oni obliki, čeprav samo priložnostno. «Pobijaj v narodu uživanje alkohola in s tem zmanjšuješ kriminaliteto!» kliče dr. Metod Dolenc.

Gostiln je že mnogo preveč in vendar se še vedno odpirajo nove. Odpirajo se nove kleti, s katerimi se celo profanirajo imena naših največjih mož. Tako imamo že Aškerčevo in Prešernovo klet, Tavčarjevo in Jurčičevo

sobo pa v gostilnah. Še mnogo imen naših velikih mož bodo tako profanirali, ako bodo oblasti to dovoljevale.

V gostilnah in takih kletih praznujejo inteligentje razne dogodke. Tolstoj piše: «Grozno je, da misleči ljudje, ki stoje na najvišji stopnji izobrazbe, ne znajo slaviti nobenega praznika drugače, nego da sedijo ure in ure, jedo in pijo, kriče in se napijajo. Žalostno je, da pri tem pomagajo možje v letih, učitelji mladine. Sto in sto mladih ljudi se je v prvič morda opilo na slavljenju kakenga takega dogodka po dovišeni maturi in izpitih in potem nadaljujejo ponočevanje s pijančevanjem.»

Rekla sem v začetku, da imajo matere največji vpliv na svojega otroka, ko mu dajejo ali ne dajejo piti opojnih tekočin. Ko bi deca ne pokušala alkohola v letih, ko ima še mati oblast nad njo, ji tudi pozneje ne bo mar zanj. Ali ob vsakem rodbinskem dogodku, naj bo vesel ali žalosten, se popiva in matere same silijo v otroka alkohol. «Pij, ko imaš novo sestrico ali bratca!» pravijo pri krstu; «pij, da boš vedel, kdaj si bil pri birni!» Koliko popivanja je še le na svatbah, ki trajajo tem dalje, čim premožnejša sta ženin in nevesta.

Kako se vedejo in kaj počenjajo, ko gredo naši fantje na nabor! Človeka je kar sram, ko čuje njihov divjaški vik in krik, ko vidi njihovo zibanje po ulicah. Tudi tu bi lahko prav blagodejno vplivalo ženstvo: matere, sestre, neveste, katerim povzroča pijanstvo mož, sinov, bratov in ženinov največ gorjā. Koliko trpljenja v rodbinah, kjer vlada alkohol! Zato bi se moralo zavedati vse ženstvo, v prvi vrsti izobraženo, da bi prevzelo nalogo poučiti nevedne, v starih predsodkih vzgojene kmetske in delavske žene in dekleta. V prvi vrsti so v to poklicane učiteljice, da pouče in probujajo narod v tem zmislu z besedo in z vzgledom.

Prav tako imajo ženska društva in organizacije sveto dolžnost, da navajajo svoje članice k treznosti, te pa, da razširjajo treznostno misel naprej vsaka v svojem krogu.

Prav ženska društva bi morala biti prva, ki bi ne prirejala veselic in zabav s točenjem alkoholnih pijač. Gč. Štebijeve je konstatirala pred štirimi leti na nekem abstinenčnem kongresu, da sta v Sloveniji le dve ženski društvi, ki odrekata svoje sodelovanje prireditvam, kjer se toči alkohol.

Ko se bo naše ženstvo zavedalo, da ima doma in v društvih sveto nalogo, pospeševati treznostni pokret in navajati narod k treznosti vselej in povsod, še le tedaj pojdemo naproti sreči, o kateri je zasanjal Peterlin - Petruška:

«Srečne žene in možje,
srečna vsa družina;
ki za vinski strup ne ve,
žganja ne uživa.

Njim je širni svet le raj,
raj jim rodna zemlja,
vse življenje sreče slaj
jih povsodi spremlja.»

Večno izpraševanje. (Pavla Hočevarjeva.)

...d k o d pridejo otroci? K a k o pridejo otroci na svet? To je pač ona večno vprašanje, ki vznemirja dušico vsakega otroka in spravi v zadrego razsodnost slesherne matere.

Različni so odgovori, toda povečini ne zadovolje ne otroka ne vzgojiteljice. Smešno, nezmislno je pojasnilo nemške matere: deca nosi štorclja! Otrok, ki le nekoliko misli, bo kmalu dalje izpraševal: kje pa jih štorclja dobi? In čim bolj se poglobimo v ta odgovor, tem bolj nespameten se nam zdi. Ima li kako zvezo z resničnim postankom? Tako nežno stvarco, ki se je niti mati ne upa prijeti, da bi je ne pritisnila in ne ranila, pa naj jo nosi štorclja v kljunu ali v krempljih? Pa kar golo, po mrzlem zraku? S čim hrani štorclja otroka? S črvički in zrnjem?! Kako to, da ga prinese baš nam in ne komu drugemu?

Nič boljši ni naš slovenski odgovor: teta ali babica je našla otroka v potoku, tam je plaval, pa ga je zajela in prinesla k nam. Tam v mrzli vodi?! In kako je prišel tja? Da se ni utopil, da ni zmrznil?

Ali pa: Kupili smo ga. Pri tej in tej gospe smo ga naročili!

Spominjam se, da sem se vsakokrat, ko sem dobila bratca ali sestro, še vpraševala: zakaj je mama vselej takrat bolna? Bila sem boječa, pa se nisem upala, da bi bila pred kom izgovorila ta pomislek.

Kako naj pojasnimo otroku to veliko skrivnost narave? Različno, postopoma, *primerno otrokovi starosti*, a vedno tako, da je odgovor *v zvezi z resnico* in da vzbuja otroku *svetost ustvarjanja*.

Mnogo knjig sem že čitala o tem, ali nobena me ni zadovoljila in bi najbrže ne mogla s tistimi odgovori ugoditi nobenemu otroku. Vse knjige skušajo objasniti vprašanje spočetja in rojstva s primero iz rastlinstva, nekateri tudi iz živalstva. Toda ti odgovori so abstraktni, znanstveni ter puščajo vprašanje *človeka* odprto. Kako naj potem otrok sam najde pojasnilo na svoje prvotno vprašanje: če je pri oplojevanju cvetic *takô* in imajo cvetice za to potrebo posebne, *táke in táke organe*, kako pa je pri človeku? Sedaj šele nastane za otroka prava uganka!

Resnično se bojim trenutka, ko bo treba otroku dati jasen odgovor na to. Skušala bom pač, zavleči njegovo radovednost, kolikor bo mogoče. Zato pa gledam, da mu že sedaj odgovarjam tako, da si je za svojo sedanjo razvojno stopnjo popolnoma na jasnem in mu ne dela vprašanje nikake preglavice več, obenem pa se čimdalje bolj približuje resničnosti.

Pri splošnem vzgojnem postopanju se mati ravna po dveh temeljnih načelih, s katerim kroti brezmejnost otrokove radovednosti. Ko me hčerka vpraša kaj takega, kar je neprimerno za njeno razvojno stopnjo, ji odgovorim: «Tega ti ne morem povedati, ker si še premajhna in bi ne razumela;

ko boš večja, ti bom pa povedala in boš tudi v knjigah čitala.» Ali pa ji pravim: «Tega ne vem, nihče ne more vsega vedeti. Morda boš ti bolje vedela, ko boš velika. Saj veš, da tudi jaz vem včasih kaj takega, česar še moja mama ne ve, pa je starejša od mene.» Sedaj je stara 7 let, pa jo večkrat opozorim, kako je to ali ono stvar pojmla, ko je bila manjša in kako tudi sedaj ne more še razumeti tega, po čemer me baš vprašuje. Pa se ji da povedati in preide na drugo stvar.

Vprašanje o postanku otroka jo je vznemirjalo jako rano. Opazila sem, da se za to deklice splošno bolj zanimajo nego dečki. Večkrat sem se tudi čudila, s kako nezmisljnim odgovorom se je deček zadovoljil in ni prav nič več razglabljal, deklicam pa človek kar ne more dopovedati. Dokler se je dalo, sem skušala vprašanje preslišati s tem, da sem jo nenadoma opozorila na kako reč ter ji tako usmerila pozornost drugam. Dolgo seveda ni ostalo pri tem, kajti kmalu se je začela zavedati važnosti svojega vprašanja in se je sama takoj povračala k njemu:

«No povej mi, kako pridejo otročički?»

«Otročički? Iz blaga jih naredijo ali iz gumija ali iz porcelana, saj vidiš, kakšni so tisti-le otročički v izložbi?»

«Ah, ti me ne razumeš! Ne igracke — — živi otročički, taki, ki hodijo po cesti in zrastejo in so ljudje; taki kakor jaz in Mitja in Marinka...»

«A take misliš? Take otročičke pa naredi, ustvari Bogec.»

«Bogec? Tisti Bogec v nebesih?! Kako?»

«Tega pa ne vem, ker nisem bila še nikoli v nebesih.»

«Pa kako misliš, da jih dela. Samo, kako misliš, povej! Ali ima tako veliko kožo in škarje in jo reže, pa dela iz nje otročičke?»

«Ne vem, morda jih dela tako. Ali bi rada vedela, kako je Bog ustvaril prav prvega človeka?»

«Prav prvega?! Tistega, ki je bil prav prvi na svetu? No povej, povej!»

Očice so se ji čudovito zaškrile in poskočila je z nožicami in ročicami. Povedala sem ji zgodbo o Adamu. Ko sem jo končala, se nisem povračala k prvotnemu vprašanju, nego sem neopaženo prešla na drugo polje otroškega sveta. Zaigrala se je s kamenčki in skrivnostni problem ustvarjanja je bil za tisti dan rešen.

Črez nekaj časa je prišel v hišo mizar in ji je dal kepo kita. Zopet novo veselje.

Mirno se igra. Kar zaslišim, kako se napenja in močno sope.

«Kaj delaš?»

«Jaz sem Bogec. Iz kita sem naredila otročičke, sedaj jim pa vdiham dušico. Bodo kmalu živi kakor Adam?»

Obstala sem. Ali naj se čudim ali smejem!

«Ne bodo nikoli živi, ker ti nisi Bogec. Samo Bogec ima tako sapo, da jim lahko vdahne dušo. Naredi ti rajše kaj drugega: kroglice, pa se boš igrala, pa kruhke in jih boš rezala in prodajala.»

Sčasoma se je seveda zopet pojavilo vprašanje: «Mama, pa kako pošlje Bogec otročičke ljudem?»

«Bogec ustvari najprej prav majhne otročičke, potem so pa v nebesih in še rastejo. Kadar je otročiček dovolj velik, pa ga da Bogec angelčku, da ga na oblakih prinese na zemljo. Navadno ponoči, ko vsi spijo in nihče ne vidi. Pa ga položi k mami v posteljo. Ta otročiček mora pa sedaj jesti; ustka ima majhna, zobkov nima še, pa ne more jesti stvari kakor ti. Zato pa napravi Bogec tako, da se naredi mamici v prsih mleko in ga lahko otročiček pije brez čašice in brez žličke. Takrat pa mamini prsi bolijo in glava jo boli, pa mora biti v postelji. Tudi ne sme nihče ropotati v sobi, ker bi se otročiček preveč ustrašil.»

Silno ji je bil všeč ta odgovor. Dolgo časa me ni potem več izpraševala. Le to ji ni šlo v glavo, zakaj Bog ne pošlje še njej bratca ali sestrice.

«Kadar boš prav pridna, pa ga bo poslal.»

Včasih, rekdokdaj seveda, jo pohvalim, da je pridna. Ob taki priliki so se nekoč hipoma vnele v njej vse življenske sile do najvišje potence in se izrazile v prišrčnem vzkliku: «No, zdaj nam bo pa Bogec poslal še enega otročička, ker sem bila pridna. Kdaj, kdaj, povej, povej no!»

«Precej ne. Boš morala biti še večkrat pridna.»

Kadar je prav neposlušna in se neče sama obleči ali jesti, pa jo opozorim: «Kako naj nam pošlje Bogec še drugega otroka, ko imam še s teboj toliko dela!»

O počitnicah je šla na kmete. Sosedovi, ki so živeli v največji bedi, so imeli osem otrok, eno manjše kot drugo. Neprestan pretep in pričkanje. Pa me vpraša hčerka: «Mama, kako pa, da je Bogec poslal njim toliko otrok, pa se vedno tepejo in mamijo jezijo! Saj si rekla, da da Bogec bratce samo pridnim otrokom?»

Moja pedagoška učenost je pogorela spričo tolike dečje logike...

«Tudi meni se čudno zdi. Veš, v nebesih je toliko angelčkov, saj veš, da če umre otročiček, pa je angelček; in nekateri komaj čaka, da nese otročička na zemljo in včasih nič ne premisli, komu ga da. Najrajši jih angelčki nesejo na kmete, ker je tam dosti prostora pred hišo, saj veš, da se otroci najrajši igrajo na vrtu.»

«No, pa pojdemo še mi stanovat na kmete, morda nam bo angelček prej prinesel otročička.»

Razjasnila sem ji, zakaj moramo stanovati v mestu, in med tem je zopet pozabila na nujnost poroda.

Nekoč me pa vpraša: «Veš, jaz bi pa rada videla, kakšni so tisti mali otročički, ko si enkrat rekla, da jih napravi Bogec prav majhne, take, da še ne morejo na svet.»

«Ti jih bom pa enkrat pokazala, ko boš večja. Pojdeš z menoj v muzej. in jih boš videla.»

«Kako pa ljudje vedo, kakšni so tisti otročički, saj ni bil še nihče v nebesih?»

«Tam boš videla prav tiste resnične, ki jih je Bogec ustvaril, jih niso ljudje naredili.»

«Prav tiste, Bogčeve?! Kako so jih pa dobili?»

«Nekateri angelčki so tako nedočakljivi kakor ti. Pa ne morejo dočakati, da bi bil otročiček dovolj velik, in ga prej nesejo na svet. Ker je pa premajhen, umre med potjo. Pa ga denejo ljudje v muzej, da lahko drugi vidijo, kakšni so mali otroci, predno se rodijo».

Nekega dne ji pravim:

«Veš, pri Borutovih (Borut je njen prijateljček, pa kakor vsi otroci tudi ona ne prizna višje lastninske avtoritete, nego je on; vsa hiša, vse osebe so le njegove) pri Borutovih so dobili malega otročička. Aljoša mu je ime. Hočeš, da ga gremo gledat?»

Kdo bi ji mogel napraviti večje veselje! Gredoč sem kupila par nageljnove: «Te rožice boš nesla Borutovemu bratcu, tistemu novemu človečku. Je lepo, če mu kaj prinesemo sedaj, ko je šele prišel na svet.»

Zgodilo se je čudo vseh čud: ta deklica, ki bi je človek z vsemi darovi tega sveta ne pripravil, da bi komu voščila ali vsaj dala šopek, ta deklica je s čudovito lahkoto nesla šopek skozi vrata v sobo in ga z vso svetostjo položila na najmlajšega člana človeške družbe. Na njenih ličkih ni bilo ne zadrege ne radosti, vso je prevzel nekako sveto, podzavestno spoštovanje pred veliko skrivnostjo narave.

* * *

Pred kratkim je imela nalezljivo otroško bolezen. Porabila sem to priliko in ji pojasnila nevarnost okuženja in važnost higijene. Pri tem sem ji pokazala tudi ilustrirano zdravniško knjigo. Silno jo je zanimal ustroj človeškega telesa. Drugi del knjige obsega poročništvo. Zdelo se mi je, da bi ji bila prav lahko razložila in pokazala razvoj zarodka ter jo opozorila na važnost dekliskega zdravja. V takratnem razpoloženju bi ji bilo vse lahko umevno in priprosto. Toda pomislila sem: Dobro in prav bi bilo vse, če bi otrok živel vedno v okrilju doma; toda kaj bo, ko pojde med druge nepripravljene otroke in jim bo to pripovedovala? Kako jim bo povedala, kako jo bodo razumeli in kako si bodo sami dalje razlagali? Presmel bi bil ta moj vzgojni poskus. Pa tudi ni neobhodno potreben. Saj dete samo tako rado živi v kraljestvu bajke in kar hudo mu je, ko se mu pravljica pretvarja in razvija v hladno resničnost. Tudi njegovih slučajnih, resnih,

zrelih vprašanj in domislic ne smemo precenjevati in iskati v njih dokaza otrokove zrelosti. Večkrat vpraša ali pove kaj prav pametnega, da človek kar ostrmi, toda takoj nato preide in se vživi v tako otroško naivnost, da nam jasno pokaže, da je pravi resnični njegov svet le oni, ki odgovarja njegovim letom. Tako me je nekoč hčerka vprašala:

«Mama, kaj misliš, koliko otročičkov bo dal meni Bogec?»

«Ne vem. Kolikor jih boš prosila. Če bo Bogec videl, da bi bila ti pametna in dobra mama in če boš zdrava, pa ti bo poslal kakšnega.»

«Ali takim, ki bi bile slabe mame, jih ne pošlje? Zakaj ne?»

«Zato ker bi bili otročički pri slabi mami revčki. Če bi jim vse dovolila, pa bi zboleli, ali bi se prehladili, ali potolkli...»

Zakaj pa morajo biti mame zdrave?»

«Če je mama bolna, ne more skrbeti za otročička; pa še on nalez bolezni in zboli.»

«Pa veš, mama, kaj sem pozabila?! Ha, kdo bo pa tata!... Kje bodo pa moji otročički tata dobili?... Ha!?» (Na široko so se ji odprli očki, ustka so ostala odprta na stežaj, dokler nisem začela pojasnjevati.)

«Na to pa ni treba še misliti sedaj. Ko boš večja, pa boš videla kje kakšnega človeka, ki se ti bo zdel dober in pameten, pa ti še boš njemu zdela dobra in pametna, pa se bosta zmenila, da boš ti gospodinja, on gospodar, in si bosta uredila stanovanje in prosila Bogca, naj vama da otročičke.»

«Pa jih bo dal dosti? Veš, jaz bi rada tri, štiri, pet... Pa bom naredila vsem enako obleko. Če ne bodo pridni, bom prijela veliko šibo, pa jih bom tepla, kar mahala bom, kar mlatila bom po njih, da bodo jako vpili... Jaz tako rada vidim, kadar otroci kričijo, kar še jaz bom vpila z njimi, pa se bomo topli, topli... pa smejali... Boš videla, kakšna neumna mama bom jaz...!...»

Vsa je gorela od radosti, ko se je v duhu videla sredi te hrupne kopice, pa se je nenadoma prestrašila sama sebe, in kot bi odrezal, je utihnila in nato izpregovorila s popolnoma spremenjenim glasom: «Pa morda ne bom taka potem, ko bom večja. Morda bom tudi jaz tako dobra mama kakor si ti in Borutova mama...»

Nadejam se, da ji bom polagoma odgrinjala skrivnostne tančice, ki ovijajo dejansko snovanje narave. Počasi bo iz bajke rasla resničnost. Prav počasi, ker je vajena tudi pri drugih vprašanjih, da ji odlagam pojasnila na poznejši čas, ko «bo večja» in «bo laže razumela». Kakšen bo zadnji prehod? Bom li imela sposobnost, da ji dostojno in povoljno odgrnem zadnjo tančico? Ali ne bo morda storila tega že prej kaka druga nepoklicana oseba? Tudi če se bo to zgodilo, ji bo morda vendarle ostalo nekaj one svetosti, s katero ji jaz počasi, počasi odpiram vrata v dozorevajoče pojmovanje.

IZVESTJA

PO ŽENSKEM SVETU.

† **Franja Koširjeva, por. Guličeva.** Sredi minulega meseca je umrla v Ljubljani žena, katere ime bo vedno zabeleženo v naši literarni in narodni zgodovini. Franja Koširjeva je bila doma pod Šmarno goro, njen oče je bil premožen posestnik. V njeno hišo so zahajali takratni kulturni delavci iz Ljubljane, posebno pa pesnik in kritik Franc Levstik, ki se je bil tudi zaljubil vanjo in jo ovekovečil v nekaterih svojih pesmih. Inteligentna družba je močno vplivala na mlado dekle. Kmalu se je navdušila za nove ideje, ki so se takrat rodile in ustvarjale novi čas, dobo narodnega probujenja. Ko se je pozneje poročila v Sežano, je bila med prvimi javnimi delavkami. Na stara leta je živel v krogu svoje družine v Ljubljani in je pisala svoje spomine, ki bodo tvorili lep donesek naši preporodni zgodovini. Njeno udejstvovanje spada v ono dobo, ko je bila slovenska žena povečini še nezavedna ter je bil znak vse njene kulture le v tem, da je nemškutarila. Franja Koširjeva pa je poznala duh novega časa, hodila je na prve narodne tabore, razumevala razmahujočo se sokolsko misel ter se udeleževala vsega prosvetnega dela. Veličasten pogreb in gomila vencev na pokopališču v rodni vasi pričata, kako pomembno je bilo življenje pokojničino.

Mednarodni ženski savez - mati Društva narodov. Tako je imenoval to veliko žensko organizacijo Chamberlin, odlični član Društva narodov v Ženevi, o priliki letošnjega zborovanja izvrševalnega odbora M. Ž. S. Vsi priznani veščaki, ki so v odboru Dr. N., so priznali Ženskemu savezu velike zasluge na vseh važnejših poljih njegovega delokroga ter izjavili, da jim je prepotrebno sodelovanje take ženske organizacije, ki šteje 40 milijonov članic, zastopnic iz 44 držav in ima za seboj krasne uspehe svojega 39-letnega polnega delovanja.

Ženski napredek na Finskem. Finska je mlada državica ob Baltičkem morju. Do svetovne vojne je tvorila del ruskega ozemlja; že takrat je bila Finska na glasu kot izredno naobrazena, marljiva, resna in napredna. Še pod rusko vladjo si je izvojevala marsikatero pravico, ki jih mora po mnogih modernih državah žena še danes imeti med zahtevami na feminističnem programu.

Finsko ministrstvo za socialno politiko je v ženskih rokah — bivša tovarniška delavka in služkinja je sedaj mi-

nisterka. Sillanpää-jeva je bila hčerka siromašnih starišev. Sredstev za šolanje ni imela, zato se je učila čitati in pisati šele kot delavka, ko je delala v predilnici. Z dvanajstim letom je hodila v tovarno in delala od 9 zvečer do 4 zjutraj. Z 20. letom je pustila tovarno in šla za služkinjo ter je služila 15 let v glavnem mestu Helsinkisu. Nato se je ustanovilo društvo služkinj in Sillanpää-jeva je bila izvoljena za predsednico. Odslej se je njeno delovanje lepo razvijalo, pokazala je take sposobnosti, da so jo kmalu izvolili za državno poslanko. Deset let pozneje pa je postala ministarka. Nima bogve kakšne izobrazbe, ali po svoji razsodnosti in marljivosti dosega v svojem področju večje uspehe nego njeni akademično izobraženi kolegi.

Žena pri Eskimih.

Eskimi živé na Grönlandiji, na skrajnem severu Amerike in na bližnjih otokih. Ta narod je maloštevilen in majhen po svoji postavi. Povprečna višina žensk ne znaša poldrugi meter. Oljnata mastna koža je rdečkasto rjave ali rumeno zagorele barve. Lične kosti so razvite, čeljusti močne, razdalja med očesnimi odprtini in med obrvmi je velika. Oči in lične kosti jih približujejo bolj mongolskemu nego indijskemu plemenu.

Temne, toda ne črne oči leže globoko. Očesna odprtina med trepalnicami je ozka in kratka. Ustnice so debele, spodnja ustnica je debelejša kot zgornja.

Debela, polna lica so pri otrocih živo rdeča, pri odraslih le zardela. Črni lasje so debeli in se svetijo. Svetlolasi ljudje s plavimi očmi je malo. Ti so najbrže mešani potomci starih Normanov ali Dancov, ki se pa v vsem ostalem prav nič ne ločijo od Eskimov.

Roke in noge so male in ljubke; le koža je na rokah in nogah ter na obrazu debela in raskava, medtem ko je na vsem ostalem telesu gladka in volna.

Lepote in ljubkosti žene Eskimov nimajo v obili meri, vendar pa trdi Amundsen, da se dobe med deklicami na Alaski tu pa tam lepotic.

Njih obleka je prava posebnost. One nosijo iz kož morskih psov narejene hlače, tudi rdeče ali rumeno pobarvani škornji so iz kož morskih psov. Jopica je iz zelene bombaževine; v zimi ali na morju pa oblečejo tudi iz kož narejeno. Na glavo si denejo kosmato kapuco. Deklice nosijo rdeče, poročene žene zelene trakove v lasih. Opomniti moramo, da je ta obleka polna tolšč

in da tudi uši ni malo v nji, ki jih ženske lovijo in pobijajo med zobmi kot opice, kar priča med drugim raziskovalec Nansen. Sploh so moški kakor ženske zelo umazani. Kadar je žena doma v svoji topli zimski koči, ki se nahaja pod zemljo, se sleče skoraj docela in obdrži le kratke hlačice na cebi.

Zapadni Eskimi so glede нравnosti precej natančni, posebno kar se deklic tiče. Zapeljane deklice so tam zelo redke. Pač pa je življenje med poročenimi ljudmi precej razbrzdano. Vsi ostali Eskimi pa so nagnjeni k nenravnemu življenju; slučaj, v katerih ima žena več mož, niso redki; tudi je spolno razmerje med najbližjimi sorodniki, celo med stariši in otroci, močno razširjeno.

Življenje žene je pri Eskimih dokaj trdo, akotudi dela mož lepo z njo. Eskim v ljubezni svoje žene ne poljublja kakor mi kultivirani Evropci, ampak si oba zaljubljenca mesto poljuba nežno podrgneta nos ob nos.

Mnogoženstvo je sicer dovoljeno, a nima kdo zlepa več kot dve ženi. Zakon je spočetka sklenjen na poskušnjo. Če je mož z ženo nezadovoljen, posebno če mu ta ne rodi otrok, zakon razveljavijo. Žene rodé po 2—3 otroke, redko več; umrljivost med otroci je zelo velika.

Od 14. leta dalje mora deklica pomagati materi pri gospodinjstvu. Kmalu jo poročijo; nato živi pri stariših svojega moža, dokler so živi. Z dvajsetim letom začne teža njenega trpljenja, delo in trud. Ne samo gospodinjstvo, tudi gradnja hiše je njeno delo. Mož pripravi samo gradivo. Celo ulete živali mora razkosati ona. Za njenega moža bi bila sramota, če bi sam izvelkel ubitega morskega psa iz vode, ko ga je privlekel do brega.

Amundsen opisuje življenje in delo žene Eskimov v zimski koči. V njej skrbi pridna gospodinja za vse; pripravlja jed in stroji kože. Njene male roke se gibljejo brez prestanka. Ljubezen jih redko žene v zakon. Ženske se poročijo, ker so stariši tako hoteli, moški pa, da dobijo delavno moč v družino. Njeno stališče je docela podobno stališču uprežene živine. Ona je orodje brez vsake volje, mož jo sme prodati ali zamenjati, kadar hoče, in to tudi stori, ako se mu le prilika ponudi in se mu ravno zdi vredno. Mož ukazuje, žena uboga brez vsakega ugovora. Vendar je družinsko življenje tega ljudstva še nekam srečno.

Dokler otrok ne dopolni dveh let in še več, ga nosi mati v neki vreči na hrbtu, v kateri čepi s sključenimi nogami nag kot črvček. «Videl sem,» pravi Amundsen, «kako je mati vzela otroka iz tople vreče in ga držala več minut dolgo čisto nagega na mrazu petdeset stopinj pod ničlo. Misli

bi kdo, da je to pač malo preveč za tako nežno stvarico, a mu niti najmanje ni škodovalo.» Friedenthal — B.

MATERINSTVO.

Kaj naj si pripravim za novorojenčka.

Vsaki mladi materi se zdi, da natančno ve, kdaj bo prišel na svet novi član človeške družbe; pa vendar je bolj pameten in previdno, da si vse pripravi že prej. Marsikateri se je že ušela in jo je porod dohitel nepripravljen. Po sedmem mesecu naj bodo vsaj najpotrebnejše stvari preskrbljene. Dete, ki je rojeno s 7. mesecem, navadno ne živi. Mnenje, da sedemmesečni otrok živi, osemmesečni pa ne, je krivo. Čim pozneje se rodi, tem več upanja na življenje in zdravje prinese s seboj.

Moderno poučena mati ne postelje malčku več s pernico, nego mu napravi žimnato posteljico, posebno poleti. Povoje, ki so nam stiskali ročice in nožice, prsa in trebušček, je higijena zavrgla. Amerikanke že davno več ne povijajo, pa so vendar njih otroci ravni kot sveča. Dete se mora od prvega dne svobodno gibati. Zato ga oblečemo le v srajčko in jopico ter zavijemo v dve plenički in flanelo. Črez to mu denemo še gumirano platno in ga zavijemo v toplo odejo ter položimo v posteljico.

Mati naj si torej pripravi:

6 srajčk, 6 majic, 12 pleníc, 4 flanele, 2 kosa gumiranega platna, 1 toplo odejico, 1 ozek povojček za popек, 2 prevezi za popек, 1 paket razkužene garze. Poleg tega še banjico, 2 veliki brisači (frotirki), toploro, 2 kosa mila za otroke, borovo mazilo in sipo, nekoliko vate in steklenico lizoforma.

Če si lahko pripravi po več komadov, si prihrani prepogosto pranje. Srajček zadostuje po 6; ako si jih nabavi več, naj bodo druge nekoliko večje, da bodo za pozneje. Istotako tudi majice. Slinčki ali podbradniki so tudi potrebni, ker dojenček rad meče iz žledčka. To bljuvanje ni prav nič nevarno in tudi malčka ne sestrada, kakor se nekaterim zdi. Najboljši so slinčki iz debelega parhenta, ker dobro vpijejo slino. Treba je dobro paziti, da je dete po bradici in po vratku vedno suho, drugače kožica rada pordeči. Slinček varuje dete mokrote, obvaruje tudi obleko in je obenem tudi za nakit, če je lepo obdelan.

H. B.

KUHINJA.

Jagodovi polmesci. Presejaj $\frac{1}{2}$ kg lepe moke, vzemi od te 2 žlici moke, katero v lončku dobro žvrkljaj s 2 žlicama mlačnega mleka in 2 dkg droži. Postavi na gorko da vstaja. Ko vziđe, vlij v kvas ostalo presejano moko, v katero vliješ še 10 dkg raz-

topljenega masla, 10 dkg sladkorne sipe, 4 rumenjake in sneg iz 4 beljakov. Prideni za nožovo konico soli in vse dobro utepaj vsaj $\frac{1}{4}$ ure. Utepeno testo pokrij in postavi na toplo, da vzhaja. Ko vziđe, ga stresi na plošč ter razvaljaj za približno $\frac{1}{2}$ prsta na debelo. Vzemij na to krofov obod, katerega vsakikrat vlaknemo v mogo, da se ne prime testa, ter izreži okrogle ploščice. Na sredo vsake ploščice položi kupček oslajenih jagod. Ob robu namaži vsako ploščico z beljakom ter nato vpgni vsako čez pol, da dobi obliko polmeseca. Pritisni potem s krofovim obodom robove in razvrsti pecivo na namazan pekač ter postavi zopet na toplo. Ko polmesci vziđejo, jih pomazi po vrhu z jajcem, položi jih v namazan pekač ter peci v neprevroči pečji.

Kako se ohranijo česplje v kisu? Česplje v kisu so zelo okusne. Napraviš jih tako-le: Dorezele česplje se operejo in se nato na 4 do 6 mestih nabodejo z iglo. Tako pripravljene česplje denemo v kipečo raztopino sladkorja v vinskem kisu, kjer ostanejo samo toliko časa, dokler ne začnejo prve česplje pokati. Potem vložimo česplje v kozarec in jih nato zalijemo z oslajenim kisom, v katerem so se prej parile. Na vsak kilogram čespej se računa pol litra najfinjšega vinskega kisa in 33 dkg sladkorja. Za duh in boljši okus je prideti malo sladke korje in par nageljčkov. Dobro je tudi raztopino prej, kakor z njo zalijemo česplje, ponovno pokuhati, da se nekoliko zgosti. Konečno zapremo kozarce s pergamentnim papirjem.

Še o gresovih cmokih. Da se tudi po predpisani meri težko posrečijo, o tem smo vse prepričane. Zato so si gospodinje že od nekdaj izkušale pomagati na razne načine, da bi cmoki ne razpadli ali da bi ne bili trdi. Ker nekoliko trdi so dobri, preveč mehki pa niso lepi in ne pravilni, četudi je okus dober. V nekem župnišču so delale kuharice zelo velike z veliko žlico in so bili vedno jako dobri, lepo obliko so imeli, prekuhani so bili okusni in ne pretrdi. Dotična kuharica je rekla, da to ni dovolj, če jih delamo po predpisu, ampak mora biti zdrc ali gres že v mlinu pravilno narejen in ne preveč droben. Bolj debelo zrnat mora biti. Čim finejša je moka, tem lepši bodo cmoki, s slabše moke pa ne bodo narastli, če vse umetnosti znaš. Saj tudi kruh in pecivo ne naraste lepo, če je iz slabe moke. Jaz poznam gres že od daleč in že ko mešam, vem, ali bo kaj ali nič. Gres, ki je kakor umazan, nekako zaprašen, ni dober. Le bolj svetel je boljši. Dobro je vmešati žlico vode, a ne mleka, ker je mleko masno in ovira narastek, saj maščoba je že itak zraven. Mast tudi ne da dobrega okusa in so

cmoki trdi, ker je mast težka, četudi vmešana. Boljša je mast od pečenke, je lažja, bolj rahla. Prostorna posoda je zelo važna, da se morejo dvigniti. Vreti smejo le nalahko in pokriti na strani, ko so enkrat močno prevreli. Skuhane imej 5 minut na strani na vročem pokriti — takrat se napoje juhe — zelo narastejo in ne padejo na dno.

V neki krčmi sem jedla tudi prav dobro narejene in sem vprašala za recept. Pa so rekli, da jih delajo brez maščobe a samim jajcem. Bili so v vsem pravilni, a tistega finega okusa, ki jim ga da maslo, niso imeli. Ponekod je navada, da jih narede že pol ure prej, preden jih zakuhaajo. Pravijo, da gres preje naraste in potem niso trdi. V tem slučaju se ne sme testo prav nič pomešati tik pred vkuhanjem, drugače bodo cmoki trdi kot kamen. Pa so tudi lahko pravilni, če jih takoj zakuhaš. Pri meni se po vseh načinih najbolje obnesejo, če potem, ko so nagloma močno prevreli, na strani prav počasi vro. Dobro pokriti morajo tudi biti. Nekateri jih na vodi skuhaajo in potem v juho vložijo, to je zelo slabo, brez okusa so. Pravilno narejeni, so pa veliki res boljši kot majhni, onih iz župnišča ne bom pozabila, tako dobri so bili.

M. Z.

Amerikanska (znana tudi pod imenom rimska) solata. Pripravi jo v skledi kot navadno solato. Vzemij nekoliko laškega olja in soli ter zmešaj solato. Potem pride vinski jesi in belo dišeče vino, naposled bel poper in sladkor v prašku. Amerikanci posebno ljubijo in čislajo to solato za posebno delikateso, le oni ne dajo vina, ker ga nimajo. Solata mora takoj na mizo ali jo pa šele na mizi pripravijo.

Angleški šartelj. 2 jajci, isto težo sladkorja v prahu, moke, surovega masla ter konečno še pol pecivnega praška. Meša se sladkor z maslom, prideneta se dobro utepeni jajci in moka ter nazadnje še pecivni prašek. Ko je ugneten, se dene v pomasen model ter se speče, a ne v prehudi vročini.

Najpriprostejša glazura je ta-le: Postavi na mali ogenj sladkor in prav malo vode. Lahko pridenesh kako barvo ali vonjavo (dobiš jo v lekarni). S tem namaži površino torte ter jo nekoliko osuši v pečici. V posušeno glazuro lahko položiš izrezljane koščke kompota ali sladkorne cvetke.

GOSPODINJSTVO.

Kaj lahko storimo proti črviosti sadja. Odpadlega sadja ne smemo puščati pod drevjem, ampak ga moramo večkrat in sproti pobirati. Pobrano sadje, ako je še preveč nezrelo, skuhaajmo za prasiče; če je pa že precej zrelo, ga lahko uporabimo za

pridelovanje kisa in tudi sadjevca. S tem zatremo črve v odpadlem sadju, ki bi drugače izlezli iz sadja in se skrili v zemlji, ali pa na deblu, kjer bi zabubljene čakali prihodnje spomladi. Zato ne puščajte odpadlega sadja pod drevjem! Kdor pa hoče biti še bolj napreden in oprezen, naj okoli debel ovije iz slame spleten pas. Golazen, ki bo hotela lezti na drevo, bo našla pod pasom ugodno skrivališče za čez zimo. Ta namen jim pa sadjar prepreči, ko v jeseni sežge pasove z golaznijo vred.

Mravlje preganjam zelo priprosto. Vzajem 2 dela sladkorja v sipi in 1 del boraksa, dobro premešam in potrosim tam, kjer se navadno zbirajo mravljinci. Pa hitro izginejo in do čistega.

O LEPEM VEDENJU.

Zelo kočljiva zadeva je razmerje med mačeho, oziroma očmom in pastorkami. Mačeha naj bo nasproti svojim pastorkam ljubeznjiva in pravična. Pastorki in pastorki kličejo običajno svojo mačeho ali očma z »mali«, ali »oče«; na Francoskem pa je to bolj redko v navadi. Če so otroci že bolj odrasli, se lažje odločijo za »teto« ali »strica«. Francozi pravijo mačehi »marraine«, to je »botra«, ali pa jo kličejo kar po imenu. To je očitvidno najbolje, ker se s tem nihče ne žali. Če pa med pastorki in očmom ni po letih znatne razlike, kličejo otroci očma z njegovim priimkom in nasprotno.

Četudi zakon dovoljuje ločitev zakonskih, je družba v tem oziru bolj stroga, ker je vedno dobro poučena o nedostatkih poročenih in nikdar popolnoma ne odpusti ločenim.

Ločitev je vedno nesreča. Upravičeno je mnenje, da je ta ločitev huja od smrti, ker nam umrli vzbujajo odpuščajoče, spravljive, obžalujoče občutke, dočim ločitev nasprotno vzbudi željo pozabljenja in zagreni vse lepe spomine iz preteklosti.

Ločitev razreši oba zakonska vsakih obveznosti. Ločena žena prejme zopet svoje dekliško ime, a se titulira z »gospo«.

Temu, kar je sodnijsko določeno glede otrok, je najboljše, da se ločena brezpogojno uklonita in ne delata še nadaljnjih konfliktov, ki vedno mučno vplivajo na okolico, posebno pa na nedolžno prizadete otroke, ki so z delitvijo čustev do svojih staršev že itak dovolj prizadeti.

Smrt.

Smrt družinskega člana je eden najhujših udarcev, ki zadene družino. Z druge strani je med onimi, na katerega moramo biti vsak dan vsi pripravljeni.

Če kdo umrje, je največja dolžnost najbližjega svojca, da umirajočemu na zadnjo

uro zatisne oči. Okolnosti tega dogodka vržejo ostalo družino v tako globoko in brezupno žalost, da se ji je nemogoče zadostno ukvarjati s pripravami, ki so ob vsaki smrti neobhodno potrebne. Otroci so prosti in se ne uporabljajo za potrebna pota pri pogrebnih pripravah.

Preden se prične s pripravami, se najprej obvestijo najbližji sorodniki, da se ob umrlem zberejo.

Mrliča oblečemo v najlepšo obleko, če ga denemo na pare, če pa ostane v postelji, obdrži lahko belo spalno ali navadno srajco. Na prsi se mu položi križ, nad vzglavjem se obesi sveta podoba ali razpelo. Na mizico poleg postelje se postavi dve sveči, ki neprestano gorita. Okna se zapro in zagrnejo; dnevna svetloba ne sme obsevati mrtveca in hrup ulic ne sme dosegati njegovega odra. Posodica z blagoslovljeno vodo in z vejico za škropljenje je postavljena ob svečah na mizico. Posetniki poškrope mrliča in nekoliko pomolijo. Ob mrtvaškem odru neprenehoma ponoči in podnevi čujejo najbližji sorodniki in dobri prijatelji, ker utrjeni člani družine ne utegnejo, izčrpani od prevelike žalosti.

Osebam, ki pri mrliču čujejo, se nudi udoben stol obenem s potrebnimi okrepčili.

Če je mrlič na parah, se izpremeni soba v kapelo, postavi se večja množina sveč in mrlič se okraši s cvetkami. V sosedni sobi sprejema izraze sožalja prizadeti član družine, katerega lahko nadomešča kak bližji sorodnik.

Ponekod je pripravljena v predsobi knjiga, v katero se podpisujejo vsi posetniki.

Navada, da se pri mrliču neprenehoma čuje, sledi iz tega, ker ostali še vedno upajo na kak znak življenja. Smrt je za prizadete nekaj tako strašnega, da se splošno nikakor ne morejo sprijazniti z resnico in verjeti, da je zares mrtev.

Vsak smrtni slučaj je treba javiti pri županstvu. Nato pride zdravnik kot preglednik konstatirat smrt in njen vzrok.

Vse priprave za pogreb prevzamejo v večjih mestih pogrebna društva. Z zastopnikom takega društva se vse formalitete dogovore in vsa nadaljna skrb se prepusti njemu.

Kdaj se mora mrlič pokopati, določa pristojna oblast. Uro cerkvenega pogreba pa določajo domači.

O smrti se poroča na dva načina:

- 1) s tiskanim povabilom k pogrebu.
- 2) s tiskanim obvestilom («parta», osmrtnice).

Če želi kdo ob grobu govoriti nagrobno, mora prej obvestiti družino umrlega, ki lahko zavrne, če se ji dozdeva nagrobni govor neprimeren.

K pogrebu se vabijo vsi sorodniki, prijatelji, znanci, kolege, tudi na dobavitelje in nastavlence se ne sme pozabiti; ljudje pa, ki žive v tujih krajih, se ne vabijo, da niso primorani k prevelikim izdatkom, ker je potovanje zvezano s stroški.

Če je kdo zadržan in se ne utegne pogreba udeležiti, se pisмено oprosti in obenem kondolira (izrazi sožalje). Par besed sožalja na vizitki zadostuje, če niso s prizadeto družino posebno dobro znan. Če se pa pogreba osebno udeležiš, ni treba na povabilo pisмено odgovarjati.

Po pogrebu razpošlje družina umrlega vsem, ki so se udeležili pogreba ali ki so prišli krotit, tiskane zahvale s sledečo vsebino:

Otroci
vnuki in družina
dr. Pretnarjeva
se zahvaljujejo.

Družina s širšim krogom znancev razpošlje razen pogrebnih vabil še »parte«. Pri nas samo zadnje.

Z osmrtnico se obvestijo vsi, tudi oddaljeni znanci in osebe, ki so bile z umrlim samo uradno ali trgovsko v stiku. N. pr. če umrje trgovec, se pošlje »parte« vsem tovarnarjem (ali obratno, če umrje tovarnar, vsem trgovcem, s katerimi je bil umrlj v trgovskih odnosih).

»Parte« se razpošilja do osem dni po smrti. Na njem je označeno ime umrlega, starost, poklic, datum smrti z imeni svojcev.

Na osmrtnico se odgovarja s primernimi besedami sožalja na vizitki, n. pr. »Iskreno sožalje Vam izreka Amalija Pretnarjeva.«

Pogreb se vrši več ali manj slovesno, kakor pač dopuščajo gnotne razmere. Spodobni se, da se pri pogrebnih izdatkih ne skopari in ne pomišlja preveč radi stroškov, saj so to zadnji za drago osebo, od katere se za vedno poslavljamo.

Če je umrlj zavzemal v javnosti kako važno službo, se mu na parah obleče službena uniforma in pripnejo na prsi odlikovanja.

Mrtvaški oder mladih ljudi ali otrok je belo okrašen in tudi cvetlice in venci so bele barve.

Kadar prideš k pogrebu, oddaj vizitko na levem oglu pripognjeno, pozdravi in kondoliraj sorodnikom, ker domači še niso navzoči. Ko v salonu čakaš na spreved, ni primerno, če se z navzočimi razgovarjaš. Z mirnim in tihim ponašanjem moramo kazati, da sočustvujemo s preostalimi.

Moški obleče od pogrebu svoje žene, matere, očeta, otroka črno obleko in črno kravato. Tudi površnik ali plašč mora biti črn.

Na pogrebu sorodnika ima moški, če le mogoče, tudi črno ali vsaj temno ob-

leko. Vedno morajo biti ob pogrebi vsa obleka, kravata in rokavice temne barve.

Dame imajo črno obleko in na klobuku pripet dolg črn pajčolan in so brez nakita. Dame, ki z umrlim niso v sorodstvu, nosijo črno ali zelo temno obleko, rokavice črne.

Pri sprevedu gredo takoj za rakvijo dčmači in sorodniki, moški odkriti.

Iz hiše žalosti do cerkve gredo v nekaterih krajih za sprevedom samo moški, ženske čakajo v cerkvi na spreved. Samo sorodnice gredo tudi iz hiše do cerkve s sprevedom. Iz cerkve gredo potem vsi v sprevedu.

Nekaterim se zdi bolj primerno, če vdova, mati ali hči octane med pogrebom doma, da se pred tujimi ljudmi ne topi v žalosti.

V kočijah se za sprevedom peljejo sorodniki in drugi, ki hočejo spremiti umrlega do groba. Na splošno se udeleže pogreba vsi, ki stanujejo v isti hiši.

V cerkvi se postavi rakev v sredo, na desni se razvrste moški, na levi ženske. Sorodniki so v prvih vrstah. Če ni sorodnikov, pa najboljši prijatelji.

Če se pogreba udeleže zastopniki javnih uradov in institucij, imajo ti pri pogrebu prednost.

Če so nosači sveč ali rakve odlične osebe, se jim v cerkvi pripravijo ob katafalku sedeži, če traja cerkvena ceremonija dalj časa.

Če se pokopava mlada gospodična, jo spremljajo ob strani rakve njene prijateljice v belih ali črnih oblekah z belim pajčolanom na glavi, prijatelji svojega umrlega prijatelja v črnih oblekah in belih rokavicah.

Po končanih cerkvenih obredih se žalujočim kondolira in tisne roka.

Za slovo se grob pokropi z blagoslovljeno vodo.

Kadar je rakev položena v grob in so odmljenc običajne molitve, slede nagrobni govori in nagrobno petje, če je to na programu in so v to privolili prej obveščeni sorodniki. (Dalje prihi.)

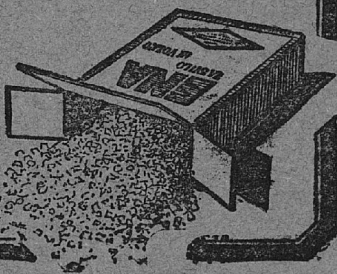
KNJIŽEVNOST IN UMETNOST.

Maksim Leonidovič-Blumenau: Ruska začetnica za Slovence. Založila in natisnila v Mariboru leta 1927 Mariborska tiskarna. Knjiga bo dobro rabila za poduk ruskega jezika po šolah in v tečajih za odrasle, pozdravil in s pridom rabil pa jo bo tudi samouk. Izdaja je čedna, na dobrem papirju in z velikimi jasnimi črkami. Knjiga stane broširana 20 Din. Naroča se pri Mariborski tiskarni d. d. v Mariboru.

**Svila, volna
čipke in zavese
postanejo
kakor nove,
oprane z**

ENA

Poštnina plačana v gotovini.

LEKARNA CASTELLANOVICH

Lastnik F. BOLAFFIO

TRST, Via Giuliani 42 (Sv. Jakob) blizu slov. šole

Odlikovane lekarniške specialitete za družinsko uporabo

Velika zaloga vina, žganja in likerjev

Jakob Perhaus

ustanovljena leta 1878

Trst, via Xidias 6, Telef. 2-36

Vodno v zalogi in po cenah izven vsake konkurence: pristen istrski tropinovec, kraški brijevec, in kranjski slivovec. — Lastni izdelki: žumeča vina, šampanjec, žumeči istrski retožk, Lacrima Cristi in druga. — Specialiteta: Jajči konjak in Crema marsala ter raznovrstni likerji.

 JE ORIGINALNO MAZILO
KIDOPRAVIRADIKALNO
KURJA OČESA
DOBIVA SE V VSEH LEKARNAH

UNDERWOOD

PORTABLE

Neobhodno potreben v vsaki hiši. Najboljši spremljevalec na potovanju, zelo praktičen v vlakih in na parniku. Opremljen s tipkami za slovensko pisavo. Tehla četrtino in stane polovico navadnega pisalnega stroja, medtem ko izvršuje isto delo. — Zahtevajte ponudbo s ceniki. Plačline olajšave.

C. A. MOHOVICH, Trst
VIA MAZZINI 17

Dr. Fran Ambrožič

zdravnik v št. Petru na Krasu

ordinira v Kanalčevi hiši vsak dan

od 9-12 in od 13-15.

Ivan Kerže - Trst

Piazza San Giovanni števil. 1

ima v zalogi najraznovrstnejše

kuhinjske in druge hišne potrebščine

iz aluminija, stekla, lesa in emajlirane prsti.